

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Prop. 97 L

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i straffeloven 1902 mv.
(skjerping av straffen for drap, annen grov
vold og seksuallovbrudd)

Innhold

1	Hovedinnholdet i proposisjonen	5	6	Skjerping av straffen for	
2	Bakgrunnen for lovforslaget	7		voldslovbrudd	29
3	Høringen	8	6.1	Generelt om skjerping av straffen	
4	Betydningen av lovgivers		6.2	for voldslovbrudd	29
	begrunnede henstilling om høyere		6.2.1	Mishandling i nære relasjoner	30
	straff for drap, mishandling i nære		6.2.2	Gjeldende rett	30
	relasjoner, annen grov vold og		6.3	Departementets vurdering	31
	seksuallovbrudd	9	6.3.1	Legemsfornærmelser	32
4.1	Storkammeravgjørelsene	9	6.3.2	Gjeldende rett	32
4.2	Høyesteretts syn på betydningen		6.4	Departementets vurdering	33
	av motivuttalelser til straffeloven		6.4.1	Legemsbeskadigelse	34
	2005 ved straffastsettelse etter		6.4.2	Gjeldende rett	34
	straffeloven 1902	9	6.5	Departementets vurdering	37
4.3	Departementets vurdering	10	6.5.1	Drap	37
5	Skjerping av straffen for		6.5.2	Gjeldende rett	37
	seksuallovbrudd	13	6.6	Departementets vurdering	38
5.1	Voldtekt	13	7	Kjønnslemlestelse	38
5.1.1	Gjeldende rett	13		Økonomiske og administrative	
5.1.2	Departementets vurdering	16		konsekvenser	40
5.2	Misbruk av overmaktsforhold	21	8	Merknader til de enkelte	
5.3	Seksuell omgang med innsatte			bestemmelsene	41
	i institusjoner mv.	21	8.1	Lov 22. mai 1902 nr. 10	
5.4	Seksuell omgang med barn			(straffeloven)	41
	under 14 år	21	8.2	Lov 15. desember 1995 nr. 74	
5.4.1	Gjeldende rett	21		om forbud mot kjønnslemlestelse	
5.4.2	Departementets vurdering	25		(kjønnslemlestelsesloven)	42
5.5	Seksuell omgang med barn		8.3	Lov 20. mai 2005 nr. 28 om	
	mellom 14 og 16 år	26		lov om straff (straffeloven)	43
5.5.1	Gjeldende rett	26		Forslag til lov om endringer i straffeloven	
5.5.2	Departementets vurdering	27		1902 mv. (skjerping av straffen for drap,	
				annen grov vold og seksuallovbrudd)	44

Prop. 97 L

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd)

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 26. mars 2010,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Departementet foreslår endringer i utvalgte straffesaker og minstestrafte i straffeloven 1902 for derved å få høyere normalstraffnivåer for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd. I Soria Moria-erklæringen uttalte regjeringen at den som ledd i kriminalitetsbekjempelsen ville gå inn for strengere straff for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd. I siste delproposisjon til straffeloven 2005 (Ot.prp. nr. 22 (2008–2009)) ble det for de aktuelle lovbruddene tydelig angitt høyere normalstraffnivåer. Disse konkretiserte og begrunnede retningslinjene knyttet seg til straffeloven 2005, men både regjeringen og Stortinget ga uttrykk for at normalstraffnivåene også burde gis anvendelse ved straffastsettelse etter straffeloven 1902. Fra Stortinget ble det gjort klart at de angitte normalstraffnivåene skulle ta til å gjelde straks.

I to storkammeravgjørelser fra Høyesterett 13. november 2009 (Rt. 2009 side 1412 og Rt. 2009 side 1423), kom flertallet til at de angitte normalstraffnivåene i motivene til straffeloven 2005 ikke kan gis full anvendelse ved straffastsettelse etter straffeloven 1902. Det er først etter ikraftsetting

av straffeloven 2005 motivuttalelsene skal gis full effekt.

Straffeloven 2005 vil ikke kunne settes i kraft før det er foretatt vesentlige oppgraderinger av politiets datasystemer. Arbeidet er omfattende og vil ta tid. Dette er bakgrunnen for at ikraftsettingen vil bli fastsatt i et eget lovvedtak.

Storkammeravgjørelsene bidrar til å realisere målsetningen om strengere straff for vold- og seksuallovbrudd. Etter storkammeravgjørelsene ligger det an til en gradvis heving av normalstraffnivåene frem mot ikraftsetting av straffeloven 2005. Regjeringen mener imidlertid at det ved denne tilnærmingen vil ta for lang tid å få straffene for drap, mishandling i nære relasjoner, annen grov vold og seksuallovbrudd opp på ønsket nivå. For å bringe straffnivåene for de aktuelle lovbruddene opp på ønskede nivåer så raskt som mulig, foreslår departementet at straffeloven 1902 endres og at endringene trer i kraft straks, slik at høyere normalstraffnivåer kan etableres nå. Forslagene knytter seg dels til høyere maksimumsstraffer, og dels til høyere minstestrafte. Anvisningene på nye nor-

malstraffnivåer som Stortinget har sluttet seg til under behandlingen av Ot.prp. nr. 22 (2008–2009), gjentas i proposisjonen her og suppleres med nye avgjørelser som har falt etter at den forrige proposisjonen ble fremmet. På samme måte som i siste delproposisjon til straffeloven 2005 (Ot.prp. nr. 22 (2008–2009)), har departementet valgt å angi hvor mye straffen skal skjerpes fra dagens alminnelige straffnivåer, slik dette følger av Høyesteretts praksis og uttalelser. Departementet går også gjennom enkeltsaker for å illustrere typetilfeller av lovbrudd straffen skal skjerpes for.

Forslagene i proposisjonen her er på ingen måte ment å rokke ved domstolenes frihet til å fastsette den straff i den enkelte sak som de til enhver tid finner riktig ut fra tilgjengelige og relevante straffutmålingsmomenter, men et tungveiende slikt moment vil nettopp være lovgivers klart uttrykte og begrunnede uttalelser om hvor normalstraffnivåene bør ligge.

Proposisjonen inneholder også et par endringer i straffeloven 2005 §§ 156, 272 og 282.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

I Soria Moria-erklæringen uttalte regjeringen at den som ledd i kriminalitetsbekjempelsen hadde som målsetning å skjerpe straffnivåene for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd. I siste delproposisjon til straffeloven 2005 (Ot.prp. nr. 22 (2008–2009)) ble det derfor gitt anvisning på nye og høyere normalstraffnivåer. I tillegg ble det fra regjeringens side uttrykt at de angitte normalstraffnivåene for straffeloven 2005 også burde gis gradvis anvendelse etter straffeloven 1902.

Under behandlingen av lovforslaget i Stortinget ble det klart gitt uttrykk for at de angitte normalstraffnivåene skulle ta til å gjelde straks også ved pådømmelse etter straffeloven 1902. I Innst. O. nr. 73 (2008–2009) ble det blant annet på side 6 uttalt:

«Komiteen understreker at straffnivået skal skjerpes i forhold til bl.a. grov vold, drap, voldtekter og seksuelle overgrep, kjønnslemlestelse og vold i nære relasjoner. Komiteen viser til de tydelige signaler som gis i form av økte strafferammer, heving av minstestrafen og ikke minst at proposisjonen går gjennom konkrete, utvalgte rettsavgjørelser. Komiteen slutter seg til denne måten å sende signaler til domstolen på for å heve straffnivået. Komiteen understreker at høyere straffnivå skal ta til å gjelde straks.»

I to storkammeravgjørelser fra Høyesterett 13. november 2009 (Rt. 2009 side 1412 og Rt. 2009 side 1423), kom flertallet til at de angitte normalstraffnivåene i motivene til straffeloven 2005 ikke kan gis full anvendelse før ikraftsetting av straffeloven 2005, jf. nærmere om dette i punkt 4. For å bringe straffnivåene for de aktuelle lovbruddene opp på ønskede nivåer så raskt som mulig, foreslår departementet at straffeloven 1902 endres og at endringene trer i kraft straks.

Det nevnes at stortingsrepresentantene André Oktay Dahl, Anders B. Werp, Linda C. Hofstad Helleland og Elisabeth Aspaker i etterkant av storkammeravgjørelsene (25. november 2009) fremmet forslag om at Stortinget anmoder regjeringen om å fremme forslag om endringer i straffeloven 1902, slik at «Stortingets forutsetninger som kraftig skjerping av straffnivået for voldshandlinger, voldtekt og overgrep mot barn kan bli realisert» (Dokument 8: 27 (2009–2010)). I brev 18. desember 2009 fra justisminister Knut Storberget til justiskomiteen, opplyser justisministeren om at departementet har «startet arbeidet med lovendringer for å sikre at en oppnår de ønskede straffskjerpelser raskere enn det domstolene legger opp til». Justiskomiteen er enig i at det er behov for å skjerpe straffnivåene for de aktuelle lovbruddene, og er således fornøyd med at dette arbeidet er igangsatt, jf. Innst. 131 S. (2009–2010).

3 Høringen

Forslagene i proposisjonen her er på samme måte som Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) basert på Straffelovkommisjonens delutredning VII (NOU 2002:4) som inneholdt forslag til ny strafferettslig regulering av voldslovbrudd og seksuallovbrudd. Utredningen ble sendt på alminnelig høring 13. juni 2002 med høringsfrist 1. mars 2003, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 39. Generelt støttet høringsinstansene langt på vei Straffelovkommisjonens forslag, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 43. Når det gjelder spørsmålet om å heve minstestrafen for voldtekt til fengsel i 3 år, vises det til punkt 5.1.2.2.

Departementet gikk i arbeidet med å følge opp utredningen inn for å skjerpe straffen for en rekke

lovbrudd, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 125. Forslagene fikk tilslutning i Stortinget, jf. Innst. O. nr. 72 (2004–2005) side 29. I første delproposisjon til spesiell del gjentok departementet målsetting om å skjerpe straffen for blant annet familievold (vold i nære relasjoner), seksuelle overgrep (herunder seksualiserte skildringer av barn og voldtektssaker), grov vold og forsettlig drap, jf. Ot. prp. nr. 8 (2007–2008) side 24. I siste delproposisjon til spesiell del foreslo departementet betydelig skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) punkt 6 og 7. Forslaget fikk tilslutning i Stortinget, jf. Innst. O. nr. 73 (2008–2009) side 6 og 7.

4 Betydningen av lovgivers begrunnede henstilling om høyere straff for drap, mishandling i nære relasjoner, annen grov vold og seksuallovbrudd

4.1 Storkammeravgjørelsene

I to storkammeravgjørelser fra Høyesterett 13. november 2009 (Rt. 2009 side 1412 og Rt. 2009 side 1423) var den sentrale problemstillingen i hvilken grad motivuttalelsene til straffeloven 2005 gir grunnlag for å skjerpe straffen ved straffastsettelse etter straffeloven 1902. Høyesterett delte seg som nevnt i et flertall på ti dommere og et mindretall på én dommer i dette spørsmålet. Flertallet oppstiller en tredeling hvor det sondres mellom: 1) lovbrudd begått før vedtakelsen, 2) lovbrudd begått mellom vedtakelsen og ikraftsetting og 3) lovbrudd begått etter ikraftsetting. Det er gjort nærmere rede for disse sontringene i punkt 4.2.

Følgene av flertallets syn på betydningen av lovgivers begrunnede henstilling om å heve straffnivåene innenfor gjeldende strafferammer, er at lovgivers klart ønskede straffskjerping ikke oppnås fullt ut før straffeloven 2005 settes i kraft.

4.2 Høyesteretts syn på betydningen av motivuttalelser til straffeloven 2005 ved straffastsettelse etter straffeloven 1902

Høyesterett godtok fullt ut lovgivers skjerpelse av normalstraffnivåene etter at straffeloven 2005 er satt i kraft. Spørsmålet for Høyesterett var imidlertid hvilken betydning motivuttalelser til straffeloven 2005 skal ha ved straffastsettelse etter straffeloven 1902.

Flertallets syn: Flertallet tok utgangspunkt i at Grunnloven § 97 og EMK artikkel 7 gir beskyttelse mot at strengere strafferammer i loven og strengere lovregler om minstestraft gis tilbakevirkende kraft, men uttaler samtidig at også uttalelser fra lovgiver om et klart skjerpet straffnivå kan trå de hensyn som bærer § 97 og artikkel 7 for nær. Med henvisning til forutberegnelighet,

trygghet og rettssikkerhet for borgerne, har flertallet ut fra en avveining av disse reelle hensyn et differensiert syn på i hvilken grad motivuttalelser til straffeloven 2005 kan gi grunnlag for strengere straff ved straffastsettelse etter straffeloven 1902.

Ikraftsatt lov. Flertallet slutter seg til førstvoterende, som legger til grunn at det er «ingen tvil om at når straffeloven 2005 trer i kraft, så plikter domstolene å legge til grunn et straffnivå slik det er kommet til uttrykk i lovens forarbeider. Straffutmålingen må skje ut fra dette og under hensyn til de særlige omstendigheter i den enkelte sak» (Rt. 2009 side 1412 avsnitt 20).

Lovbrudd begått mellom vedtakelsen og ikraftsettingen. Flertallet mener domstolene i denne mellomperioden, ut fra hensynene bak tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97 og EMK artikkel 7, må være varsomme med straffskjerpelse i for store sprang (Rt. 2009 side 1412 avsnitt 39 og 40). Etter førstvoterendes oppfatning, som flertallet slutter seg til, må det for lovbrudd begått mellom vedtakelsen og ikraftsetting av loven, gjelde et «prinsipp om at skjerpingen skal skje gradvis» (Rt. 2009 side 1412 avsnitt 40), for så vidt en videføring av det alminnelige prinsipp som Høyesterett i flere tidligere avgjørelser har lagt til grunn, og som følges også uavhengig av om det skjer lovendringer. For handlinger som skal pådømmes etter straffeloven 1902, men som er begått etter vedtakelsen av straffeloven 2005, mener imidlertid flertallet at denne gradvise utviklingen mot et strengere straffnivå bør forsterkes.

Lovbrudd begått før vedtakelsen. Førstvoterende uttaler – med tilslutning fra flertallet – at for lovbrudd begått før vedtakelsen, kan lovgivers uttalelser om skjerpet straffnivå ikke tillegges noen selvstendig vekt (Rt. 2009 side 1412 avsnitt 33). Begrunnelsen er det synspunkt som blant annet har kommet til uttrykk i Rt. 2001 side 1674 om at «på samme måte som selve endringsloven ikke kan tillegges tilbakevirkende kraft til skade for domfelte, kan heller ikke forarbeidene i seg selv tillegges slik virkning».

Mindretallets syn: Mindretallet – dommer Skoghøy – har et annet syn på fra hvilket tidspunkt de angitte normalstraffnivåene skal gis virkning, og konkret i hvilken grad motivuttalelser til straffeloven 2005 kan gi grunnlag for strengere straff ved straffastsettelse etter straffeloven 1902.

Mindretallet presiserer at straffutmåling er basert på et sammensatt skjønn, hvor det blant annet må legges vekt på allmenne retts- og verdioppfatninger i samfunnet. I denne sammenheng vil lovforarbeider kunne tjene som et autoritativt uttrykk for den alminnelige rettsfølelsen ved at motivuttalelser uttrykker politiske eller verdimesige vurderinger. Slike uttalelser må tillegges vekt også ved anvendelse av annen lovgivning – herunder ved anvendelse av den lov som skal avløses. I relasjon til den konkrete problemstillingen, uttaler mindretallet at «[d]et syn på straffnivå som kommer til uttrykk i forarbeidene til lovendringen i 2009, har lovgiver ikke dannet seg «over natten», men [...] samsvarer med det syn lovgiverne har gitt uttrykk for flere ganger i løpet av de siste ti år» (Rt. 2009 side 1412 avsnitt 49). Så lenge det ikke støter an mot tilbakevirkningsforbudet, må således det «syn på straffnivå som kommer til uttrykk i forarbeidene til lovendringen i 2009, også tillegges vekt ved utmåling av straff etter gjeldende straffelov» (Rt. 2009 side 1412 avsnitt 49).

Mindretallet viser videre til at det ved straffskjerping innenfor gjeldende strafferammer ikke oppstår et spørsmål om tilbakevirkning (Rt. 2009 side 1412 avsnitt 50):

«Det er imidlertid sikker rett at den beskyttelse som disse bestemmelsene [Grunnloven § 97 og EMK artikkel 7] gir mot straffskjerpelse, er knyttet til strafferammene, og ikke til det straffnivå som måtte være etablert. Bestemmelsene er derfor ikke til hinder for at domstolene innenfor de fastsatte strafferammer skjerper straffnivået. Domstolene pådømmer bare handlinger som er begått, og når domstolene skjerper straffnivået, skjer det således alltid med tilbakevirkende kraft».

I forlengelsen av dette mener mindretallet at hensynet til forutberegnelighet heller ikke gjør seg gjeldende ved straffskjerping innenfor gjeldende strafferammer (Rt. 2009 side 1412 avsnitt 52):

«Jeg kan [...] ikke se at det er noe legitimt behov for å beskytte lovbrytere mot straffskjerpelser innenfor de strafferammer som lovgiverne har fastsatt. Det er ikke vanlig at den som har tenkt å begå en voldsforbrytelse eller et seksuallovbrudd, først undersøker hvilket

straffnivå som følger av Høyesteretts praksis, og ved forøvelsen av den straffbare handling innretter seg etter dette. Og i den utstrekning dette skulle forekomme, er det en innrettelse som jeg finner lite beskyttelsesverdig.»

Ut fra disse betraktninger mener mindretallet at synet på straffnivået som kommer til uttrykk i forarbeidene til straffeloven 2005, også må legges til grunn ved utmåling av straff etter straffeloven 1902 – uavhengig av om lovbruddet er begått før eller etter vedtakelsen av lovendringen i 2009.

4.3 Departementets vurdering

Høyesteretts storkammeravgjørelser gir viktige bidrag til regjeringens og Stortingets arbeid for å skjerpe straffene for volds- og seksuallovbrudd, og avklarer dessuten spørsmål knyttet til straffskjerping som følge av lovgivers uttalelser i forarbeidene til ny lovgivning.

Storkammeravgjørelsene slår fast at de nye og høyere normalstraffnivåene først kan etableres straks og fullt ut etter at den aktuelle loven er trådt i kraft.

Det fremgår imidlertid av Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) at lovgiveren ønsket at de nye normalstraffnivåene som proposjonen ga anvisning på, straks skulle ta til å gjelde, jf. punkt 2.

Under debatten i Odelstinget sluttet justisministeren seg til at de nye normalstraffnivåene umiddelbart og fullt ut bør få anvendelse i saker om straffbare forhold som pådømmes etter reglene i straffeloven 1902. Dette ble, etter en avveining mot andre hensyn, særlig hensynet til forutberegnelighet for den tiltalte, ikke fullt ut tatt til følge av Høyesterett, som legger opp til en gradvis skjerping av straffene inntil den nye straffeloven settes i kraft. For at lovgiverviljen på dette punktet skal få fullt gjennomslag, er det ifølge storkammeravgjørelsene nødvendig å sette i kraft de lovendringer som uttalelsene om straffskjerping knytter seg til.

På denne bakgrunn foreslår departementet at også den gjeldende straffelov endres, slik at høyere normalstraffnivåer kan etableres for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd i samsvar med lovgivers oppfatning. Lovendringene foreslås satt i kraft straks. For straffbare handlinger begått etter at lovendringene er trådt i kraft, vil de nye nor-

malstraffnivåene gjelde fullt ut og med umiddelbar effekt i samsvar med Høyesteretts oppfatning.

Forslagene om lovendringer knytter seg dels til høyere maksimumsstraffer, og dels til høyere minstestruffer. Anvisningene på nye normalstraffnivåer som Stortinget har sluttet seg til under behandlingen av Ot.prp. nr. 22 (2008–2009), gjentas i proposisjonen her og suppleres med nyere avgjørelser som har falt etter at den forrige proposisjonen ble fremmet. De lovforslag som nå fremmes, bygger fullt ut på de avklaringer storkammeravgjørelsene gir.

Det fremgår av avgjørelsene at flertallet betrakter problemstillingen i de to sakene som et spørsmål om i hvilken utstrekning en grunnlagt henstilling i lovmotiver om skjerpet straff innenfor strafferammen, kan gis tilbakevirkende kraft, og mener således at slike uttalelser kan trå hensynene bak Grunnloven § 97 og EMK artikkel 7 for nær. Det synes således som flertallet i Høyesterett vurderer denne problemstillingen innenfor et «rettskildespor», ved at man i dette tilfellet knyttet motivuttalelsene direkte og utelukkende til lovendringene – selv om lovgivers henstilling er ment å ha en videre rekkevidde enn selve lovendringen. Derved aktualiseres også spørsmålet om lovmotiver kan gis tilbakevirkende kraft, som en refleks av grunnlovforbudet mot å gi lover tilbakevirkende kraft.

Departementet vil her tillate seg å melde noen motforestillinger til flertallets vektlegging av forutberegnlighet og øvrige hensyn bak Grunnloven § 97 ved utmåling av straff innenfor strafferammen.

Selv om forutberegnlighet for borgerne står sterkt på strafferettens område, har departementet vanskelig for å se at dette og andre hensyn bak Grunnloven § 97 og EMK artikkel 7 i særlig grad bør begrense adgangen til å skjerpe straffen innenfor gjeldende strafferammer. Kravet til forutberegnlighet på strafferettens område knytter seg i hovedsak til grensene for den straffbare atferd (kriminaliseringen) og til den straff lovbrøyteren etter loven risikerer ved overtredelse av et straffebud (strafferammen). Etter departementets oppfatning er det lite beskyttelsesverdig og lite praktisk å tale om forutberegnlighet når domstolene fastlegger normalstraffnivåer for ulike lovbruddskategorier. Departementet er her enig med mindretallet i Høyesterett om at det «ikke [er] vanlig at den som har tenkt å begå en voldsforbrytelse eller et seksuallovbrudd, først undersøker hvilket straffnivå som følger av Høyesteretts praksis, og ved forøvelsen av den straffbare handlingen inn-

retter seg etter dette» (Rt. 2009 side 1412 avsnitt 50). Departementet er videre enig i at i den utstrekning dette skulle forekomme, er dette en innrettelse som det er liten grunn til å ta hensyn til.

Når straffskjerpelsen skjer innenfor de strafferammer som gjaldt på handlingstidspunktet, oppstår det etter departementets oppfatning vanskelig et spørsmål om tilbakevirkning som trår hensynene bak Grunnloven § 97 for nær. Selv om det er visse likhetstrekk mellom straffskjerpning ved lovendring med tilbakevirkende kraft og straffskjerpning innenfor gjeldende strafferammer, er det likevel viktige forskjeller. I det førstnevnte tilfellet vil lovbruddet pådømmes etter nye og strengere straffebestemmelser enn dem som gjaldt på handlingstidspunktet. Det er ikke tilfellet ved straffskjerpning innenfor gjeldende strafferammer. Lovgiver har i et slikt tilfelle ikke gitt domstolene nye og utvidede fullmakter til å fastsette strengere straff for lovbruddet. Straffutmålingen skjer innenfor den fullmakt lovgiver tidligere har gitt domstolene, også til å skjerpe straffnivået hvis omstendighetene tilsier det. En slik omstendighet kan nettopp være en sterk og tilstrekkelig begrunnet henstilling fra lovgiver om umiddelbar heving av straffnivået.

Om man forlater «rettskildespolet» og betrakter lovgivers henstilling som et relevant moment ved straffastsettelsen, blir det etter departementets syn klarere at tilbakevirkningsspørsmålet blir mindre relevant. Gjennom strafferammene har lovgiver overlatt til domstolene å fastsette den til enhver tid passende straff, basert på et sammensatt skjønn over ulike straffutmålingsmomenter. Det er alminnelig akseptert – også av den samlede Høyesterett i storkammersakene – at lovgiver med bindende virkning kan gi retningslinjer om nye normalstraffnivåer for utvalgte lovbruddskategorier. Det følger av dette at det må være likegyldig i hvilken sammenheng lovgivers konkret begrunnede henstilling fremkommer. Den kan for eksempel gis i en stortingsmelding eller – som her – i et forslag om lovendringer. Det avgjørende må være at lovgivers henstilling må anses som et begrunnet og autoritativt uttrykk for den alminnelige rettsoppfatning. Og når vårt høyeste folkevalgte organ formidler denne rettsoppfatning på gjennomarbeidet og tydelig vis, bør domstolene tillegge denne atskillig vekt. Man står altså overfor et særlig tungtveiende moment ved fastleggingen av normalstraffnivåer innenfor strafferammene, uten at det forhindrer avvik fra nivået ved særlig formildende eller skjerpene omstendigheter.

Selv om lovgivers henstilling som nevnt vil ha en særlig stor vekt ved straffastsettelsen, er den i prinsippet av samme karakter som andre straffutmålingsmomenter som kan begrunne et endret straffnivå, uten at spørsmålet om tilbakevirkning blir et mothensyn av betydning. Når straffnivået eksempelvis heves fordi en lovbruddstype har hatt en sterk vekst i løpet av kort tid, eller fordi skadevirkningene for ofrene er dokumentert å være mye større enn tidligere antatt, blir ikke spørsmålet om tilbakevirkning påtrengende. Det

er ingen beskyttelsesverdig interesse som tilsier at skjerpingen da må skje gradvis. Departementet viser her til det som er uttalt foran om forutberegnlighet for lovbyteren og spørsmål om tilbakevirkning ved skjerping av straffen innenfor gjeldende strafferammer. Gjennom den betraktningsmåte departementet her skisserer, fremstår det enda tydeligere at hensynet til forutberegnlighet ikke kan tillegges særlig vekt, og at det vanskelig oppstår et spørsmål om betenkelig tilbakevirkning.

5 Skjerping av straffen for seksuallovbrudd

5.1 Voldtekt

5.1.1 Gjeldende rett

Strafferammen for voldtekt er fengsel inntil 10 år, og inntil 21 år dersom forholdet kommer inn under § 192 tredje ledd. Minstestraften for voldtekt er fengsel i 2 år dersom den seksuelle omgangen var samleie eller den skyldige har gjort fornærmede bevisstløs eller på annen måte ute av stand til å motsette seg handlingen for å oppnå seksuell omgang.

Det er vanskelig å si noe generelt om straffnivået for voldtekt. Det kan imidlertid slås fast at straffnivået ligger i nedre sjikt av strafferammene. Det er videre vanskelig å si noe sikkert om utviklingen av straffnivået over tid siden sakene sjelden er direkte sammenlignbare. Generelt kan det likevel sies at straffnivået er blitt skjerpet de senere år.

For en oversikt over straffnivået før reformen i 2000, se blant annet Ot.prp. nr. 28 (1999–2000) side 36–40 og NOU 1997: 23 side 54–58. For utviklingen i straffnivå de siste 20–30 årene, se også oversikt over gjennomsnittlig utmålt fengselsstraff i voldtektsdommer avsagt 1980–2000 i Ragnhild Hennums artikkel i Materialisten nr. 1/2004 «Den rettslige behandlingen av voldtekt – hvorfor Norge har fått kritikk av FN». Oversikten viser at den gjennomsnittlig utmålte fengselsstraffen for voldtekt har økt i denne perioden.

En utvikling i samme retning er påpekt av Henriette Lund Busch og Henning Jakobsen i en artikkel i Tidsskrift for strafferett nr. 1/2002 «En undersøkelse av utvikling i straffutmåling i grove ran, vold, seksuelle overgrep mot barn og voldtekt i perioden 1985–2001». Forfatterne konkluderer med at det er tydelige tendenser i Høyesteretts praksis fra 1984 og frem til 2001 til å heve straffnivået for alle kategorier voldtekt, men at utviklingen er mest merkbar i saker som ikke er blant de aller mest alvorlige, for eksempel i saker om forsøk på voldtekt og voldtekt til seksuell omgang, se Busch/Jakobsen 2002 side 53.

For straffnivået etter reformen i 2000, se Aina Mee Ertzeid: «Straffeloven § 192 om voldtekt – et

supplement til pensum i spesiell strafferett», i Jus-sens Venner nr. 6/2006. Artikkelen inneholder en oversikt over utmålt straff i voldtektssaker fra 2002 til og med første halvår 2006. Det synes å være en skjerping av nivået i saker hvor voldtekten er begått av en person fornærmede kjente fra før og i saker om voldtekt til seksuell omgang. Det er en markert forskjell i straffnivå mellom voldtekter etter § 192 første ledd bokstav a og bokstav b. Innenfor bokstav a synes overfallsvoldtekter og voldtekter med sterk maktbruk å bli straffet strengest. I disse sakene synes straffnivået å være rundt fengsel i 4 år. I andre saker etter § 192 første ledd bokstav a synes nivået å være rundt fengsel i 2 år og 8–9 måneder. I voldtekter etter § 192 første ledd bokstav b er straffen lavere, og det er avsagt flere deldommer (det vil si delvis betinget, delvis ubetinget reaksjon, jf. straffeloven 1902 § 52).

Nedenfor nevnes eksempler på straffnivået i voldtektssaker fra den senere tid.

Flere voldtekter

Rt. 2007 side 791: Fire tilfeller av voldtekt. I en av voldtektene hadde domfelte sædutløsning. I to av tilfellene sov fornærmede da domfelte påbegynte voldtekten. I alle tilfellene gjorde fornærmede motstand. To av voldtektene fremstod som særlig grove og planlagte. Den første voldtekten fant sted i 1999, den siste i 2005. Vurdert anvendelse av forvaring. Fengsel i fem år, som var samlet straff for de fire voldtektene, samt to andre seksuallovbrudd, et grovt tyveri og en legemsfornærmelse med skadefølge.

Rt. 2007 side 347: To tilfeller av voldtekt til samleie mot samme person begått i prøvetid etter soning av dom for seksuell omgang med to jenter under 14 år. De to voldtektene fant sted i bruddfasen av et langvarig seksuelt kjærlighetsforhold. Volds- og trusselanvendelsen var ikke grov. Domfelte brukte ikke kondom og fikk sædutløsning. Høyesterett la særlig vekt på at domfelte hadde gjort seg skyldig i to tilfeller av voldtekt. Fellesstraff på fengsel i 3 år og 9 måneder som omfattet resttiden på 1 år og 6 måneder for tidligere avgjørelser.

Rt. 2006 side 1319: Seks tilfeller av voldtekt overfor to kvinner, samt utleie av lokaler til prostitusjonsvirksomhet. Domfelte hadde avtale med hovedmennene bak prostitusjonsvirksomheten om å kunne ha sex med de to fornærmede etter eget valg. Han var klar over at de to i realiteten ble holdt i fangenskap, at de var redde og derfor ikke gjorde motstand. Domfelte utøvet ikke vold og fremsatte ikke trusler. Fengsel i 4 år.

Rt. 2004 side 252: To tilfeller av voldtekt. I det første tilfellet hadde domfelte hatt to fullbyrdede samleier med fornærmede, etter at han hadde truet henne med pistol i hennes eget hjem. Fornærmede ble så utrygg at hun måtte flytte hjemmefra det siste året på videregående. I det andre tilfellet hadde domfelte tvunget samme fornærmede til å suge tredjepersons penis, og deretter sin egen. Etterpå fullbyrdet han analt samleie med fornærmede. Høyesterett fant det skjerpende at hensikten med dette andre overgrepet var å straffe de fornærmede og tredjeperson, at overgrepet varte over et langt tidsrom, at truslene var grove og at en fjerdeperson ble holdt som gissel for at tredjepersonen i det andre tilfellet skulle hente fornærmede. Fengsel i 5 år.

Rt. 2002 side 1673: Fem voldtekter. Den første voldtekten begikk domfelte overfor sin daværende samboer. De hadde kranget, han hadde tildelt henne flere slag, tatt kvelertak, truet med å drepe henne for så å ha tiltvunget seg samleie. De fire siste voldtektene begikk domfelte mot sin nye samboer over et tidsrom på fire måneder. Samtlige skjedde mot samboerens protester. Ved den siste hadde han tatt tak rundt halsen hennes, og truet med å kutte henne i magen og brystet med en kniv han hadde i nærheten. Med makt tiltvang han seg samleie. Domfelte var døvstum, uten at det fikk noe å si for straffereaksjonen. Forvaring i 7 år.

Rt. 2002 side 1701: To voldtekter av samboer, hvorav en av dem til samleie. Høyesterett pekte på at når voldtektene er begått nær hverandre i tid overfor samme fornærmede, er straffverdigheten mindre enn når de fremstår som to helt atskilte handlinger. Domfelte dyttet fornærmede så hun fikk en skade i ansiktet og ett i bakhodet. Høyesterett pekte på at volden og fornærmedes skadevirkninger ikke skiller seg fra det som gjennomgående er tilfellet i voldtektssaker. Det talte ikke i formildende retning at fengsel ville gå utover domfeltes samværsrett med parets felles datter. At voldtekten skjedde overfor samboer ble heller ikke tillagt formildende effekt. Fengsel i 2 år og 9 måneder.

Voldtekt til samleie etter straffeloven 1902 § 192 første ledd bokstav a:

HR-2010-208-U: Begrunnet ankenektelse. Voldtekt til samleie av 15 og et halvt år gammel jente. Høyesterett viste til de straffskjerpende momenter lagmannsretten hadde vektlagt: Den domfelte hadde to samleier med fornærmede, ett av dem analt. Fornærmede hadde ennå ikke debutert seksuelt. Domfelte brukte ikke kondom. Domfelte hadde utnyttet at fornærmede hadde kommet bort fra en venn og befant seg på et ukjent sted med to ukjente personer. Fornærmede ble servert alkohol. Domfelte inviterte sin venn til å ta del i utnyttelsen av jenta umiddelbart etter overgrepene. Fengsel i 3 år og 8 måneder.

Rt. 2009 side 1027: Ankenektelse. Voldtekt begått i fellesskap. Fornærmede var sløvet etter å ha sniffet kokain og amfetamin. A (ikke ankende, dømt til fengsel i 4 år og 6 måneder i lagmannsretten) dro fornærmede inn på badet. Der tok han med makt av henne klærne, og presset henne ned på gulvet. Hun ytte motstand ved å forsøke å dytte ham unna, samtidig som hun gråt og skrek. Til tross for dette gjennomførte A vaginalt samleie med henne. I den forbindelse ropte han på B som befant seg i stuen. B kom inn på badet, og mens A passiviserte fornærmede ved å holde henne fast i armene, gjennomførte B fullbyrdet og ubeskyttet vaginalt og analt samleie med henne. Da B var ferdig, satte A seg skrevs over brystet hennes og gjennomførte oralt samleie med henne inntil han fikk sædutløsning utover hennes ansikt og hår. Ankeutvalget fant det klart at straffen for B på 4 år ikke var for streng.

Rt. 2008 side 890: Voldtekt av en ung jente. Domfelte utnyttet at fornærmede var i alkoholrus, og lurte henne inn i lugaren sin under foregivenheten av at vesken hun lette etter kunne være der. Det ble ikke brukt kondom og domfelte fikk sædutløsning. Fornærmede hadde i etterkant slitt med tunge psykiske ettervirkninger. At fornærmede viste domfelte litt oppmerksomhet i starten, telte ikke i formildende retning. Fengsel i 2 år og 8 måneder.

Rt. 2006 side 828: Voldtekt av tidligere samboer over flere timer, klar volds- og tvangsbruk. Dommen omfattet også krenkelse av besøksforbud overfor samme fornærmet og overtredelse av straffeloven § 228 første og annet ledd, jf. § 232 for et annet voldstilfelle mot en tidligere samboer. Høyesterett uttalte at straffen for voldtekten «etter de senere års skjerpelse av straffnivået isolert sett ville vært fengsel i omkring fire år». Tatt i be-

traktning gjentakelse (domfelte var tidligere dømt for voldtekt i Sverige) og legemsfornærmelsen ble straffen fengsel i 5 år.

Rt. 2005 side 556: Forsøk på overfallsvoldtekt. Fornærmede fikk betydelige psykiske skadevirkninger. Hun trodde hun skulle dø da domfelte brukte vold mot henne. Overgrepet ble avbrutt da begge hørte at noen åpnet låsen til inngangsdøren. Domfelte var tidligere dømt for voldtekt, men før han hadde fylt 18 år slik at straffeloven § 192 tredje ledd bokstav c ikke kom til anvendelse, jf. straffeloven § 61 annet ledd fjerde punktum, jf. annet ledd første punktum. Fengsel i 3 år.

Rt. 2003 side 1561: Voldtekt av 16 år gammel jente til oralsex og seksuell omgang. Domfelte var en bekjent av fornærmede. Han fikk henne til å suge seg, samtidig som han hadde fingrene sine i hennes skjede. Slag i ansikt og på rygg, lugging, trusler med kniv. Høyesterett la vekt på at domfelte utnyttet et tillitsforhold til fornærmede og at hun bare var 16 og et halvt år. I formildende retning la Høyesterett vekt på at domfelte satt i rullestol og at et fengselsopphold ville være særlig belastende. Derimot ble det ikke lagt vekt på domfeltes vanskelige oppvekst, og heller ikke at han nå var inne i en positiv utvikling – han måtte uansett sone en lang fengselsstraff. Fengsel i 2 år og 9 måneder, som også omfattet to legemsfornærmelser og en overtredelse av drukkenskapsloven. Voldtekten var likevel det dominerende element i straffutmålingen.

Rt. 2003 side 1248: Fornærmede voldtatt ved analt samleie. Analt samleie måtte i utgangspunktet sidestilles med vaginalt og oralt i straffutmålingen. I dette tilfellet førte imidlertid det anale samleie til skader i anus, hvilket sammen med det at fornærmede ble holdt over toalettskålen ble ansett skjerpende. At domfelte var 19 og et halvt år på gjerningstidspunktet ble ikke tillagt vekt i formildende retning, heller ikke at det på domstidspunktet var over to år siden voldtekten fant sted. Fengsel i 2 år og 8 måneder.

Rt. 2003 side 740: Voldtekt, orale og vaginale samleier over en periode på en og en halv time, av jente på 14 år og 11 måneder. Domfelte utnyttet sin fysiske overlegenhet og førte et truende språk, men uten å bruke mer vold enn det som var nødvendig for å gjennomføre voldtekten. Høyesterett la i skjerpende retning vekt på at fornærmede var svært ung og at voldtekten varte i lang tid. Konkurens med andre forhold, derunder § 229, jf. §§ 232 og 127. Fengsel i 4 år.

Rt. 2003 side 625: Overfallsvoldtekt. Domfelte tvang fornærmede inn i en bil og kjørte omtrent én kilometer før han med vold og trusler tiltvang seg to samleier. Høyesterett la i skjerpende retning vekt på det plutselige overfallet og det faste forbryterske forsett domfelte viste. Volden som ble utført gikk ikke utover det som var nødvendig for å fullføre voldtekten. Fengsel i 4 år.

Rt. 2003 side 196: Voldtekt av prostituert kvinne. Høyesterett uttalte at prostituerte ikke har noe annet vern enn andre, og at dette således ikke har betydning for straffutmålingen. Betydelig voldsbruk, fornærmede ble nærmest lurt i en felle, overgrepet fremstod som planlagt. Fengsel i 2 år og 6 måneder.

Rt. 2002 side 1210: Overfallsvoldtekt begått av to menn. Det ble ikke brukt mer vold enn nødvendig. I skjerpende retning lagt vekt på at voldtekten var begått av flere i fellesskap. Fengsel i 5 år.

Voldtekt til seksuell omgang etter straffeloven 1902 § 192 første ledd bokstav a:

HR-2009-1753-U: Begrunnet ankenektelse. Høyesterett viste til lagmannsrettens premisser. Lagmannsretten hadde i skjerpende retning lagt vekt på at fornærmede bare var 10 år da det første overgrepet skjedde, at domfelte var en person fornærmede hadde tillit til, at fornærmede følte sterk smerte og at overgrepet hadde ført med seg sterke psykiske ettervirkninger. 2 års fengsel for to tilfeller av overtredelse av §§ 192 og 195.

Rt. 2005 side 149: Voldtekt til seksuell omgang. Trusler om bruk av skarpe gjenstander og flammer mot fornærmedes kropp ble ansett straffskjerpende, det samme at fornærmede hadde blitt mishandlet over lengre tid. Domfelte tidligere straffet for to voldtekter ca. ti år tilbake i tid. Fengsel i 3 år.

Rt. 2003 side 496: Voldtekt til seksuell omgang. Domfelte observerte nabokvinnen i flere måneder for å finne ut hvordan han skulle lure seg inn i huset. Da fornærmede hadde lagt seg til å sove overrasket han henne, tok pute over ansiktet hennes og tok en eller av fingrene sine inn i hennes skjede. Høyesterett la i skjerpende retning vekt på at opplevelsen må ha vært svært skremmende for fornærmede og at det fremstod som en massiv integritetskrenkelse. At domfelte lå i nedre sjikt av normalnivået når det gjaldt evner, ble ikke tillagt formildende vekt. Fengsel i 2 år og 9 måneder.

Voldtekt til samleie etter straffeloven 1902 § 192 første ledd bokstav b:

HR-2010-52-U: Begrunnet ankenektelse. To tilfeller av seksuell omgang, hvorav minst ett fullbyrdet vaginalt samleie. Overgrepene fant sted i fornærmedes hjem mens hun sov. Domfelte brukte ikke kondom og fikk sædutløsning, hvilket innebar fare for uønsket graviditet og sykdomssmitte. Domfelte hadde tidligere oppført seg plagsomt og pågående overfor fornærmede. Voldtektsnatten hadde han fulgt etter fornærmede hjem og kommet seg inn i leiligheten hennes mot hennes vilje. Fengsel i tre år.

Rt. 2005 side 663: Samleie med kvinne som ikke var i stand til å motsette seg handlingen fordi hun sov. Fornærmede og tiltalte hadde hatt erotisk kontakt tidligere på kvelden, herunder gjensidig oralsex, men fornærmede hadde gjort det helt klart at hun ikke ønsket samleie. Etter at fornærmede hadde sovnet, tok tiltalte av henne trusen og førte sin penis inn i hennes vagina. Tiltalte tilsto. Fengsel i 2 år, hvorav 90 dager ubetinget, resten betinget. Dissens 3-2. Mindretallet ville gjøre seks måneder av straffen ubetinget.

Rt. 2004 side 1902: Voldtekt av 15 år gammel jente begått i fellesskap av tre personer. Overgrepet pågikk i omkring tre kvarter. Overgrepet ble fotografert. Fornærmede ble smittet med klamydia. Formildende omstendighet at det gikk lang tid fra overgrepet skjedde til saken kom opp uten at de tiltalte kunne lastes for dette. Fengsel for tre tiltalte i 2 år og 8 måneder.

Rt. 2004 side 39: Voldtekt av sovende kvinne. Domfelte kom tilbake til en fest han hadde vært på tidligere på kvelden, la seg i sengen til fornærmede og trengte inn i henne. Fornærmedes samboer – som lå og sov i samme seng – dro domfelte ut av sengen da han oppdaget ham. Domfelte hadde blitt dømt for voldtekt tidligere. Høyesterett fant ikke grunnlag for å gjøre dommen betinget. Fengsel i 2 år og 6 måneder.

Rt. 2002 side 1295: Voldtekt til samleie av 18 år gammel kvinne mens hun var beruset og sov. Dissens 3-2. Overpreget var en utnyttelse av fornærmedes beruselse. Fengsel i 2 år og 1 måned hvorav 1 år og 1 måned betinget. Mindretallet mente straffen i si helhet måtte gjøres ubetinget.

Rt. 2002 side 1288: Voldtekt til samleie med to kvinner som ikke var i stand til å motsette seg dette fordi de var beruset og sov. Høyesteretts flertall uttalte: «Etter mitt syn er det grunnlag for noko meir bruk av straffereaksjonar i det nedre sjiktet i desse hjelpeløysesakene enn i dei tradisjonelle valdtektssakene og i sakene der hjelpeløyse er

framkalla med føremål å gjennomføre overgrep.» Fengsel i 2 år og 6 måneder, hvorav 1 år betinget. Dissens. Mindretallet mente det ikke var rom for å gjøre straffen betinget.

Voldtekt til seksuell omgang etter straffeloven 1902 § 192 første ledd bokstav b:

Rt. 2008 side 917: Voldtekt til seksuell omgang med sovende person og annen krenkende seksuell atferd overfor datter. Beføling av kjønnsorgan og innføring av fingre i skjede mens datteren sov. Onanering i nærvær av datter. Skjerpende var at overgrepet representerte et grovt tillitsbrudd i forholdet mellom far og datter. Også lagt vekt på i skjerpende retning at domfelte grunnløst beskyldte datteren for overgrepene. I formildende retning at domfelte et stykke på vei hadde vedgått de handlingene han ble dømt for. Fengsel i 1 år og 6 måneder.

Rt. 2006 side 37: En kvinne hadde holdt rundt og tatt i munnen penis til en sovende mann. En tredjeperson tok bildet av overgrepet. Fornærmede fikk avbrutt overgrepet da han våknet. Fornærmede fikk forholdsvis alvorlige psykiske ettervirkninger. Tillagt skjerpende vekt at overgrepet skjedde med en tilskuer. At saken hadde vakt belastende medieoppmerksomhet for tiltalte ble ikke tillagt formildende vekt. Heller ikke det at det hadde tatt lang tid før tiltale ble tatt ut – tidsbruken var nødvendig ettersom tiltalte ikke hadde tilstått forholdet. Fengsel i 8 måneder.

Rt. 2004 side 32: En fremmed mann hadde om natten plukket opp fornærmede som var meget beruset. Fornærmede sovnet. Tiltalte førte fingeren inn i fornærmedes skjede. Deretter angret han og avsluttet overgrepet. I skjerpende retning at fornærmede opplevde overgrepet som svært skremmende. Fengsel i 8 måneder.

Rt. 2003 side 495: Fornærmede stoppet en bil hun trodde var drosje. Sjøføren låste alle dørene kort tid etter at hun hadde satt seg inn og befølte henne på lårene. Han kjørte til et lite beferdet sted, la fornærmede i baksetet, la seg oppå henne, kysset brystet og kroppen og satte fingrene sine i hennes skjede. Hun klarte å slippe unna. Fengsel i 2 år.

5.1.2 Departementets vurdering

5.1.2.1 Generelt om skjerping av straffen for seksuallovbrudd

Regjeringen uttrykker i Soria Moria-erklæringen en målsetting om å få opp straffnivået for voldtekt

og andre seksuallovbrudd. Straffnivået må reflektere at voldtekt er en av de mest alvorlige forbrytelsene mot en persons fysiske, psykiske og seksuelle integritet, og vil som oftest ha dyptgripende skadevirkninger og medføre reduksjon i livskvalitet for den som rammes. Dette gjelder for alle typer voldtekter – ikke bare overfallsvoldtekter eller voldtekter der det blir brukt vold, men også for voldtekter begått mot personer som er ute av stand til å motsette seg handlingen.

Gjennomgåelsen i punkt 5.1.1 foran indikerer at straffen for en «vanlig» voldtekt etter straffeloven § 192 første ledd bokstav a, synes å være fengsel i rundt 2 år og 8–9 måneder. I disse sakene har det ikke foreligget formildende omstendigheter. Høyesterett har i flere av avgjørelsene fremhevet skjerpene omstendigheter, som for eksempel at fornærmede ble påført store smerter og at voldtekten var begått på særlig krenkende måte (Rt. 2003 side 1248) eller at det var brukt betydelig vold og at fornærmede nærmest var lurt i en felle (Rt. 2003 side 196). I Rt. 2003 side 1561 ble straffen satt til fengsel i 2 år og 9 måneder selv om forholdet er omtalt som «en grovere form for voldtekt».

Det er særlig behov for å heve straffnivået for voldtekter som i dag pådømmes etter § 192 første ledd bokstav b. Her utmåles en markert lavere straff enn etter bokstav a. Høyesterett har i flere avgjørelser omtalt voldtekter etter første ledd bokstav b som voldtekter «i nedre sjikt» av bestemmelsen. Det er også i flere avgjørelser gjort bruk av deldommer.

De øvre strafferammene for voldtekt er høye og går helt opp til fengsel i 21 år. Få andre straffebestemmelser som verner enkeltindividet har like høye strafferammer. Den øvre strafferammen på fengsel inntil 15 år for voldtekt til samleie er den samme som for drap, jf. § 233. Dersom det foreligger skjerpene omstendigheter som nevnt i § 192 tredje ledd, heves øvre strafferamme til fengsel inntil 21 år, som er de samme som ved blant annet overlatt drap, jf. § 233 annet ledd.

Det faktiske straffnivået for voldtekt er ikke i tilstrekkelig grad i samsvar med vurderingene av straffverdighet som strafferammene gir uttrykk for. Til sammenligning er normalstraffnivået for forsettlig drap fengsel i ca. 10 år, det vil si 1, 6 ganger minstestrafen og 2/3 av lengstestrafen. Samme forholdstall for voldtekt er rundt 1,3 ganger minstestrafen og under 1/5 av lengstestrafen. Departementet uttaler i punkt 6.5.2 at normalstraffnivået for et forsettlig drap, uten formildende eller skjerpene omstendigheter, ikke bør settes under fengsel i 12 år.

Det er et mål at strafferammene og straffnivået mellom ulike typer av kriminalitet står i et rettferdig forhold til hverandre, se blant annet Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) side 24 med videre henvisninger til Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 128–131 og delutredning VII side 154–155 og 124–126. Det vil ofte være vanskelig å veie ulike straffebestemmelser mot hverandre. Departementet peker i Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) side 24–25 på at de interessene som straffelovgivningen skal beskytte, forenklet kan deles inn i tre nivåer, hvor nivå 1 anses som viktigst å verne:

Nivå 1: Samfunnsordenen og enkeltpersoners liv

Nivå 2: Det felles livsgrunnlaget (miljøet) og enkeltpersoners fysiske integritet

Nivå 3: Enkeltpersoners psykiske integritet og økonomiske interesser.

Både voldtektsbestemmelsen og straffebestemmelser mot vold retter seg mot handlinger som er klart straffverdige på grunn av deres skadevirkninger og karakter av overgrep mot andre personers frihet og integritet. Voldtektsbestemmelsen verner ikke bare den enkeltes psykiske integritet, men retter seg mot svært alvorlige krenkelser av den fysiske integritet og personers mest intime sfære. Straffnivået for voldtekt bør derfor heves slik at det samsvarer bedre med straffnivået for andre sammenlignbare overtredelser som krenker enkeltindividets fysiske integritet.

Det kan være naturlig å sammenligne med grov legemsbeskadigelse, som i straffeloven § 231 har en minstestraft på fengsel i 2 år og en øvre strafferamme på fengsel inntil 15 år. Dette er samme strafferamme som for voldtekt til samleie etter § 192 første ledd, jf. annet ledd bokstav a. Dersom handlingen er begått med overlegg og har hatt døden til følge, heves den øvre strafferammen til fengsel inntil 21 år. Det samme gjelder dersom straffskjerpelsen i § 232 kommer til anvendelse. Disse forhøyede strafferammene på fengsel inntil 21 år er de samme som den forhøyede strafferammen for voldtekt etter § 192 tredje ledd.

Nedenfor nevnes noen eksempler på straffnivået i saker om grov legemsbeskadigelse.

Rt. 2006 side 843: 19 år gammel mann dømt for overtredelse av § 231 første straffalternativ, jf. § 232 for å ha stukket ned en person med en knust flaske. At domfelte, uten at dette kunne klandres ham, på hendelsestidspunktet ikke hadde medisiner mot sin ADHD-lidelse ble ansett som en

formildende omstendighet. Straffen ble satt til fengsel i 2 år og 9 måneder, hvorav 9 måneder betinget (dissens 3-2).

Rt. 2001 side 747: Grov legemsbeskadigelse ved bruk av skytevåpen, oppbevaring av hasj og overtredelse av våpenloven. Fengsel i 3 år og 3 måneder.

Rt. 1997 side 1003: Domfelte slo fornærmede med knyttet neve i ansiktet. Fornærmede ble påført store skader. Dommen omfattet også et grovt tyveri i forbindelse med legemsbeskadigelsen. Straffen ble fengsel i 3 år og 3 måneder.

Straffnivået etter § 231 synes å være noe høyere enn det tilsvarende straffnivået for voldtekt som ikke har karakter av overfallsvoldtekt. I tillegg går departementet inn for å skjerpe straffen for forsettlig betydelig legemsbeskadigelse, jf. punkt 6.4.2. Departementet tar der til orde for at straffen i et tilfelle som nevnt i Rt. 1997 side 1003 burde ligge rundt fengsel i 4–4 1/2 år.

Også straffnivået for de mest alvorlige voldslovbruddene etter § 229 synes å være høyere enn straffnivået for de fleste voldtekter, og det selv om strafferammen der er lavere enn i voldtektsbestemmelsen. Den øvre strafferammen i § 229 om legemsbeskadigelse er fengsel inntil 3 år, men inntil 6 og 8 år dersom handlingen har hatt bestemte følger. Departementet tar i punkt 6.4.2 til orde for en skjerping av straffnivået for grov vold, særlig den uprovoserte volden. Det vises som eksempel til Rt. 2007 side 1465 som gjaldt legemsbeskadigelse av to tilfeldig ofre. Den ene fornærmede ble bevisstløs, fikk brudd i tinningbenet, brudd i nesen, blødning på innsiden av skallen, ble sykemeldt i fire uker og slet med angst, isolerte seg, har øresus og nedsatt hørsel. Den andre fornærmede ble også bevisstløs, fikk slått ut en tann og slått løs flere tenner, fikk blåveis, kutt i underleppen og flere sår i ansiktet som måtte sys, en mindre hjerneblødning, en liten lungeskade og ble arbeidsudyktig i to uker. Høyesterett uttalte at straffen i utgangspunktet burde ligge på 6 års fengsel for den av de tiltalte som utførte den groveste volden og 5 år og 6 måneder for den andre. Departementet uttaler at straffen for tilsvarende vold som i det alvorligste tilfellet bør være fengsel i 7 år.

Departementet har kommet til at straffnivået for voldtekt må skjerpes betraktelig – både for bedre å reflektere alvorligheten av lovbruddet (forholdsmessighetsvurderingen) og for å samsvare bedre med straffnivået for andre typer straffebestemmelser som beskytter den enkeltes fysiske integritet (ekvivalensvurderingen). Som det fremgår nedenfor i punkt 5.1.2.2, mener departemen-

tet at dette dels bør skje gjennom heving av minstestrafen til fengsel i tre år, og utover dette gjennom en heving av straffnivået utover minstestrafen, jf. 5.1.2.3.

5.1.2.2 Heving av minstestrafen

I dag gjelder det en minstestraft på fengsel i 2 år ved voldtekt til samleie eller, dersom den skyldige har fremkalt en tilstand der fornærmede var ute av stand til å motsette seg handlingen for å oppnå seksuell omgang, jf. § 192 annet ledd. Hva som regnes som samleie, er definert i § 206.

Straffelovkommisjonen foreslo å oppheve minstestrafen for voldtekt i ny straffelov, se delutredning VII side 365–366.

I høringen uttalte *Oslo politidistrikt, JURK og Incestsenteret for Menn* seg mot forslaget. *Advokatforeningen*, derimot, mente alle minstestrafte burde fjernes.

Departementet drøftet spørsmålet om minstestraft for voldtekt i Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) om lov om straff (straffeloven) side 138. Departementet foreslo da å videreføre minstestrafen på fengsel i 2 år for visse former for voldtekt.

Under behandlingen av ny straffelov alminnelig del tok justiskomiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet til orde for å heve straffnivået for voldtekt og forsettlig drap. Fra Innst. O. nr. 72 (2004–2005) om lov om straff (straffeloven) side 29 gjengis:

«Den lovteknisk mest ryddige måte å gjennomføre dette på er å heve minstestrafte på disse to områdene. Disse medlemmer ber derfor Regjeringen i forbindelse med fremleggelse av straffelovens spesielle del komme med forslag om å heve minstestrafen for grov voldtekt og forsettlig drap til henholdsvis tre og åtte år.»

Forslag om heving av minstestrafen i voldtektssaker til ubetinget fengsel i 3 år ble også fremmet i Dok. 8 nr. 8: 26 (2005–2006). Justiskomiteens flertall ønsket da å komme tilbake til spørsmålet under behandlingen av ny straffelov spesiell del, se Innst. O. nr. 40 (2005–2006) fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne og Siv Jensen om lov om endring i lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven).

I siste delproposisjon til straffeloven 2005 gikk departementet inn for å heve minstestrafen for voldtekt til 3 år, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 228. Forslaget fikk tilslutning i Stortinget, jf. Innst. O. nr. 73 (2008–2009) side 50.

Som det fremgår av punkt 5.1.2.1 foran mener departementet at voldtekt bør straffes strengere enn i dag, og at det er behov for en kraftigere skjerpelse enn den trinnvise hevingen av straffnivået som skjer over tid i rettspraksis. Departementet foreslår derfor at minstestrafen settes til fengsel i 3 år.

I Innst. O. nr. 72 (2004–2005) på side 29 uttalte justiskomiteen følgende om forholdet mellom minstestrafen og normalstraffnivået:

«Komiteen har merket seg at departementet mener at en minstestraft gjerne er fastsatt for å reflektere straffnivået for de såkalt ordinære overtredelser av straffebudet. Komiteen vil presisere at når lovgiver fastsetter en minstestraft, gjøres det fordi ingen handling som omfattes av gjerningsbeskrivelsen i straffebudet skal straffes under det gitte minimum. Dette må forstås slik at det kun er de minst alvorlige handlinger som omfattes av gjerningsbeskrivelsen, som skal ilegges minstestrafen.»

Departementet legger justiskomiteens synspunkt på minstestrafen til grunn, hvilket betyr at en heving av minstestrafen vil innebære en markert økning av straffnivået. Minstestrafen på fengsel i 3 år vil være straffen for «de mildere» formene for voldtekt. Normalstraffnivået for voldtekt, uten særlig formildende eller skjerpene omstendigheter, må da være betydelig høyere, se punkt 5.1.2.3 nedenfor.

5.1.2.3 Normalstraffnivået for voldtekt

Retningslinjene søker å angi et normalstraffnivå for utvalgte sakstyper. Med normalstraffnivå mener departementet saker hvor det ikke foreligger spesielle skjerpene eller formildende omstendigheter. En slik angivelse av normalstraffnivå er ikke ment å gjøre straffutmålingen statisk eller skjematisk. Normalstraffnivået angir bare utgangspunktet for vurderingene – hvor på skalaen vurderingene skal starte. Straffen skal fortsatt fastsettes etter en konkret vurdering av omstendighetene i den enkelte sak. Skjerpene eller formildende omstendigheter kan tilsi at straffen fastsettes over eller under normalstraffnivået.

Departementets angivelse av straffnivå er heller ikke ment å begrense utviklingen i straffnivået i tid. Også etter ikraftsetting av lovforslaget her, vil det kunne være behov for justeringer av straffnivået for å reflektere den til enhver tid rådende oppfatning av hva som er riktig straff.

Normalstraffnivå for voldtekt som omfattes av minstestrafen

Normalstraffnivået for voldtekt som omfattes av minstestrafen, bør etter departementets syn ikke være under fengsel i 4 år. Som eksempler på saksforhold som vil omfattes av normalstraffnivået, se Rt. 2008 side 890 og Rt. 2002 side 1295.

Normalstraffnivået skal være det samme uavhengig av om voldtekten rammes av § 192 første ledd bokstav a, b eller c. Lovgiver har valgt å side stille disse formene for voldtekt, og de bør derfor også likestilles ved straffutmålingen.

Utgangspunktet er videre at straffen for en så alvorlig forbrytelse som voldtekt skal være fullt ut ubetinget. Deler av straffen bør kunne gjøres betinget når det foreligger særlige formildende omstendigheter, men bruken av adgangen til å idømme deldom bør etter departementets syn snevres inn i forhold til dagens praksis etter § 192 første ledd bokstav b, se for eksempel Rt. 2002 side 1295 og Rt. 2002 side 1288.

Der det foreligger skjerpene omstendigheter, bør straffnivået ikke være under fengsel i 6 år, se også retningslinjer for straffnivået for voldtekter som pådømmes etter § 192 tredje ledd nedenfor. Som eksempel på voldtekter hvor straffnivået ikke bør være under fengsel i 6 år kan nevnes Rt. 2006 side 828 (ikke medregnet påslaget for gjentakelse) og Rt. 2003 side 625. Det skal videre tillegges markert vekt i straffutmålingen at voldtekten er begått mot en mindreårig, se for eksempel Rt. 2003 side 740 som gjaldt voldtekt av en jente på 14 år og 11 måneder. Fra avsnitt 18 i dommen gjengis:

«Det er tale om ei alvorleg valdtekt, særleg fordi krenkte var ung, men også fordi det var tale om eit nokså langvarig overgrep. I den aktuelle perioden vart det utført fleire handlingar som kvar for seg ville fylle vilkåra for å kunne straffast som valdtekt. Under overgrepet utnytta domfelte sin overlegne fysiske posisjon, likevel slik at det ikkje vart nytta vald ut over det som var ein del av valdtekta. Han uttala seg dessutan på ein truande måte. Før valdtekta fortalde han at han hadde sete i fengsel for drapsforsøk, og at han hadde ein kamerat som sona for drap.»

Straffen, som også omfattet domfellelse for legemsbeskadigelse, vold mot offentlig tjenestemann, grovt tyveri og overtredelse av vegtrafikkloven, ble satt til fengsel i 4 år. Etter lovendringen her bør en tilsvarende voldtekt ikke straffest mildere enn fengsel i 5 år.

Normalstraffnivå for voldtekter som pådømmes etter § 192 tredje ledd og som omfattes av minstestrafen

For voldtekter som pådømmes etter § 192 tredje ledd hvor minstestrafen kommer til anvendelse, bør normalstraffnivået ikke være under fengsel i 5 år. Dette gjelder uansett om voldtektene rammes av § 191 bokstav a, b eller c. Det bør tillegges markert straffskjerpning om tiltalte tidligere er straffet for seksuallovbrudd.

Rt. 2004 side 1902 gjaldt voldtekt etter § 192 første ledd bokstav b, jf. annet ledd bokstav a, jf. tredje ledd bokstav a og d. Tre personer voldtok i fellesskap en 15 år gammel jente som var ute av stand til å motsette seg handlingen på grunn av beruselse. Overgrepene varte i omkring tre kvarter. Det ble tatt bilde under overgrepene. Fornærmede ble smittet med klamydia. Det ble ansett formildende at det var gått to år og ni måneder siden overgrepet skjedde uten at de domfelte kunne bebreides for det, og at de tiltalte fra starten av erkjente de faktiske forhold. Straffen ble satt til fengsel i 2 år og 8 måneder. Når man tar hensyn til de formildende omstendighetene i saken, mener departementet straffnivået i en tilsvarende sak bør være fengsel i 4–5 år. Med et slikt nivå gjenspeiler straffen at overgrepene ble begått overfor en mindreårig.

Rt. 2006 side 828 gjaldt en brutal, krenkende og langvarig voldtekt begått av samboer. Domfelte var tidligere straffet for grov voldtekt ved en svensk domstol. Straffen ble satt til fengsel i 5 år. Når man tar i betraktning at normalstraffnivået for voldtekt ikke skal være under fengsel i 4 år, bør straffen i et slikt tilfelle som nevnt, hvor både forøvelsesmåten og gjentakelse er skjerpene omstendigheter, være opp mot fengsel i 7 år.

Rt. 2004 side 39 gjaldt voldtekt til samleie av en sovende kvinne. Domfelte var tidligere straffet for en voldtekt og et voldtektsforsøk, jf. § 192 tredje ledd bokstav c. Straffen ble satt til fengsel i 2 år og 6 måneder. Uten gjentakelse bør straffnivået nå være rundt fengsel i 4 år. Med gjentakelse bør straffen være opp mot fengsel i 5–6 år.

Straffnivået for voldtekt til seksuell omgang som ikke omfattes av minstestrafen

Hevingen av straffnivået i saker som omfattes av minstestrafen må gis tilsvarende betydning for voldtekt til seksuell omgang som ikke omfattes av minstestrafen. Det skal ikke gå noe markert skille i straffnivå mellom voldtekter som omfattes av

minstestrafen, og andre voldtekter. Slik er det heller ikke i praksis, se for eksempel Rt. 2003 side 496 som gjaldt voldtekt til seksuell omgang av en kvinne i hennes eget hjem hvor straffen ble fengsel i 2 år og 9 måneder – som er på samme nivå som avgjørelser som gjelder voldtekt til samleie. Derimot kan det synes som om voldtekt til seksuell omgang etter § 192 første ledd bokstav b (tilfeller der fornærmede var ute av stand til å motsette seg handlingen) i noen grad straffes lavere enn voldtekter til seksuell omgang etter bokstav a. Departementet understreker at det ikke skal være noe skille i normalstraffnivå etter bokstav a, b eller c.

Formildende og skjerpene omstendigheter

Når departementet anslår normalstraffnivå for tilfeller hvor det ikke foreligger spesielle formildende eller skjerpene omstendigheter, blir det viktig hva som skal regnes som formildende eller skjerpene omstendigheter utover de generelle momenter som er angitt i straffeloven 2005 §§ 77 og 78. Departementet vil nedenfor kommentere enkelte trekk i rettspraksis til veiledning for hvordan vurderingen bør være:

Rt. 2007 side 347 gjaldt to voldtekter av tidligere kjæreste. Ved straffutmålingen uttalte lagmannsretten:

«Seksuell kontakt krever gjensidig aksept mellom voksne. Det var ikke tilfelle ved de to samleiene, og grensene for straffbare overgrep er overskredet. Volds- og trusselanvendelsen var ikke grov, og overgrepene skjedde i en vanskelig bruddfase i et langvarig seksuelt kjærlighetsforhold.

Lovforarbeider og rettspraksis slår fast at det som generelt utgangspunkt bør vises forsiktighet med å tillegge tidligere samliv vekt i formildende retning. Det vises til Rt. 2002-1701, særlig side 1703. I lys av det samlede saksforhold og de konkrete hendelsene som kort er beskrevet, finner lagmannsretten likevel i denne saken grunnlag for å plassere de to voldtektene i nedre sjikt av det straffbare etter straffeloven § 192 første ledd bokstav a, jf. annet ledd bokstav a.»

Når det gjelder tidligere samliv, vil departementet gjenta og understreke tidligere forarbeidsuttalelser om at avsluttet ekteskap eller samliv normalt ikke kan anses som noen formildende omstendighet.

Departementet vil videre peke på at dersom det ikke er brukt mer vold enn det minimum som

kreves etter voldtektsbestemmelsen, kan det ikke være formildende og det kan ikke gi grunnlag for å anse forholdet for å være i nedre sjikt av bestemmelsen. Vold utover det som kreves etter voldtektsbestemmelsen, for eksempel påføring av skade, skal anses straffskjerpende og eventuelt gi grunnlag for å anvende straffebestemmelsene om vold i konkurrens. For eksempel er det i Rt. 2003 side 196 vist til at voldtekten var gjennomført ved «betydelig vold». Det fremgår av lagmannsrettens beskrivelse av faktum at fornærmede fikk flere sår i forbindelse med at hun ble direkte slått og dessuten trukket tilbake og inn i semitraileren igjen da hun forsøkte å flykte. Fornærmede forklarte at tiltalte i alle fall ved en anledning trakk henne etter håret på en meget smertefull måte.

Departementet vil videre vise til Rt. 2005 side 663 hvor bare 30 dager av en fengselsstraff på to år ble gjort ubetinget. Fornærmede og tiltalte hadde hatt forutgående erotisk kontakt som blant annet omfattet gjensidig oralsex, men fornærmede hadde gjort det helt klart at hun ikke ville ha samleie med tiltalte. Etter at fornærmede sovnet, førte tiltalte likevel sin penis inn i hennes vagina. Førstvoterende uttaler først i avsnitt 10, med tilslutning fra to dommere, at man ved lovendringen i 2000 førte inn i straffeloven § 192 tilfeller med svært ulik alvorsgrad. Fra avsnitt 11 i dommen gjengis:

«Selv om fornærmede hadde krav på at hennes nei til å ha samleie med tiltalte ble respektert, mener jeg at det ved straffutmålingen i vår sak må tas hensyn til hendelsesforløpet før det straffbare overgrepet, slik jeg tidligere har beskrevet dette. [...] Dertil må det tas hensyn til at A [tiltalte] avga en uforbeholden tilståelse i et saksforhold der bevisbedømmelsen ellers kunne ha voldt problemer, jf. straffeloven § 59 annet ledd.»

Mindretallet på to dommere mente det måtte idømmes en strengere straff, slik at seks måneder av straffen burde gjøres ubetinget. Fra avsnitt 18 i dommen gjengis:

«Jeg er enig med førstvoterende i at hendelsesforløpet forut for overgrepet og domfeltes tilståelse tilsier at det er grunnlag for å gjøre en del av fengselsstraffen på to år betinget. Førstvoterende synes imidlertid å legge større vekt på de forutgående seksuelle handlingene mellom fornærmede og domfelte enn det jeg mener det er grunnlag for. Fornærmede motsatte seg før hun la seg til å sove å ha vaginalt samleie med domfelte. Et slikt standpunkt kan ha mange grunner, og hun hadde selv sagt krav på

at dette ble respektert. Men til tross for at domfelte kjente fornærmedes standpunkt, tok han seg altså til rette med et slikt samleie mens fornærmede lå og sov. Jeg kan – uansett forhistorien – ikke se det annerledes enn at dette innebar en grov krenkelse og tillitsbrudd overfor fornærmede. [...]»

5.2 Misbruk av overmaktsforhold

Den øvre strafferammen for overtredelsen av § 193 er fengsel inntil 5 år. Denne foreslås hevet til fengsel inntil 6 år, og uttalelsene om skjerping av straffnivået for voldtekt i punkt 5.1.2.1 foran bør ha betydning for straffnivået også for andre tilfeller av seksuell omgang uten reelt samtykke.

5.3 Seksuell omgang med innsatte i institusjoner mv.

Den øvre strafferammen for overtredelse av § 194 er fengsel inntil 5 år. Denne foreslås hevet til fengsel inntil 6 år, og uttalelsene om skjerping av straffnivået for voldtekt i punkt 5.1.2.1 foran bør ha betydning for straffnivået også for andre tilfeller av seksuell omgang uten reelt samtykke.

5.4 Seksuell omgang med barn under 14 år

5.4.1 Gjeldende rett

Den øvre strafferammen for overtredelse av § 195 er fengsel inntil 10 år, og inntil 21 år dersom forholdet kommer inn under annet ledd. Dersom den seksuelle omgangen var samleie, er straffen fengsel i minst 2 år. Det er vanskelig å si noe generelt om straffnivået for § 195. Nedenfor nevnes noen eksempler på straffnivået i avgjørelser fra den senere tid. Det er sondret mellom saker hvor § 195 er anvendt alene og saker hvor bestemmelsen er anvendt i konkurrens med andre bestemmelser, typisk § 197 om incest. I tillegg er det sondret mellom samleie og annen seksuell omgang. Enkelte av avgjørelsene gjelder overgrep begått før lovendringen i 2000 trådte i kraft. Disse avgjørelsene er likevel tatt med for å gi et helhetsbilde av straffnivået i saker etter § 195.

Straffeloven § 195 alene (samleie)

Rt. 2007 side 61: En lettere psykisk utviklingshemmet mann på 41 år hadde ved en anledning hatt seksuell omgang likestilt med samleie med en jente på 13 år og 11 måneder. Den seksuelle omgangen besto i at han førte sin penis inn i hennes munn og at han slikket hennes kjønnsorgan. Det ble formildende vektlagt at domfelte mentalt nærmest var på alder med fornærmede. At tiltalte tilstod ett år etter forholdet ble tillagt begrenset vekt. Fengsel i 11 måneder.

Rt. 2005 side 1274: En gutt på 18 år og 10 måneder hadde hatt samleie med en pike på 13 år og 8 måneder. Uforbeholden tilståelse ble vektlagt i formildende retning. Det nære og fortrolige forholdet ble likestilt med et kjæresteforhold, og hadde således betydning for straffutmålingen. Fengsel i 2 år, hvorav 1 år og 10 måneder betinget. Dissens 4-1. Mindretallet ville heve den ubetingede delen av straffen til 120 dager.

Rt. 2005 side 29: En gutt på 17 år og 9 måneder hadde hatt samleie med en jente på snart 13 år. Fornærmede var godt beruset da hun ble med domfelte på en hybel. Ingen utnyttelse av tillitsforhold, men fornærmede var i liten grad i stand til å motsette seg seksuelle tilnærmelser. Fengsel i 2 år hvorav 1 år betinget. Vektlagt skjerpende at fornærmede var betydelig under 14 år. Dissens 4-1. Mindretallet ville idømme en straff på fengsel i 1 år og 6 måneder, hvorav 1 år betinget.

Rt. 2004 side 28: En 33 år gammel mann hadde hatt samleie med en jente på 13 år og 8 måneder. Domfelte trodde fornærmede var 16 år, som hun hadde oppgitt på Internett, hvor de møttes. Dette ble ikke tillagt formildende vekt, da bestemmelsen nettopp skulle gi vern til 12-13-åringer som ofte ser eldre ut enn de er. Heller ikke det at fornærmede hadde hatt samleie før kunne få betydning. Heller ikke at domfelte – som var kjent i musikkbransjen – hadde blitt utsatt for ikke tilstrekkelig anonymisert presseomtale, ble tillagt formildende vekt. Presseomtalen var påregnelig. Fengsel i 2 år.

Straffeloven § 195 alene (annen seksuell omgang)

Rt. 2008 side 1383: To tilfeller av seksuell omgang med en jente på 7 år, jf. § 195 første ledd første straffalternativ og annet ledd bokstav b. Domfelte hadde ved den ene anledningen slikket kjønnsorganet hennes, og ved begge anledninger ført fingre inn i hennes skjede. Domfelte hadde vært på besøk hos fornærmede og hennes mor, og ved en

anledning sittet barnevakt for fornærmede. Høyesterett anså derfor overgrepene som grove tillitsbrudd. Fengsel i 1 år og 9 måneder.

Rt. 2008 side 892: Domfelte var på fest hos familien til fornærmede. Fornærmede var elleve år og ti måneder gammel. Flere ganger i løpet av kvelden stakk han en eller to fingre inn i fornærmedes skjede med kortvarige bevegelser inn og ut. Handlingen ble begått før lovendringen i 2000. Høyesterett la til grunn at straffnivået som gjaldt før 2000 ville tilsi en straff på ca. 1 års fengsel. Det gikk syv år fra handlingene ble begått til saken ble anmeldt til politiet. På denne bakgrunnen ble straffen redusert. Fengsel i 8 måneder, hvorav 4 måneder betinget.

Rt. 2007 side 504: Ett tilfelle av seksuell omgang med en jente på 12 år og 11 måneder. Domfelte var nærmere 45 år. Fornærmede var i en svært vanskelig situasjon. Hun hadde samme dag rømt fra en psykiatrisk ungdomsinstitusjon og hadde også forsøkt å skade seg. Domfelte ble kjent skyldig i å ha ført en finger inn i fornærmedes skjede og/eller latt henne ta tak i sin penis og føre den i kontakt med sitt kjønnsorgan. Overgrepet bar ikke preg av de trekk som er vanlige i slike saker. De traff hverandre tilfeldig, det var ikke han som foranlediget at de kom i snakk, og det var heller ikke han som tok initiativ til den konkrete seksuelle handlingen. Høyesterett mente at handlingen isolert sett kvalifiserte til en fengselsstraff på rundt 1 år og 4 måneder, men på grunn av domfeltes uforbeholdne tilståelse, ble straffen satt til fengsel i 1 år.

Rt. 2006 side 809: Ett tilfelle av seksuell omgang med gutt på 13 år og 11 måneder. Domfelte tok fornærmedes penis i sin munn mens han masturberte ham. Isolert sett mente Høyesterett at straffen kvalifiserte til en fengselsstraff på noe mindre enn 1 og et halvt år. Domfelte var flere ganger tidligere straffet for seksualforbrytelser mot mindreårige. På den annen side hadde domfelte tilstått de faktiske forhold. Fengsel i 1 år og 5 måneder.

Rt. 2004 side 437: Tre tilfeller av seksuell omgang med jente på ni og et halvt år. Den seksuelle omgangen besto i at han fikk fornærmede til å masturbere seg. Fengsel i 1 år og 9 måneder.

Rt. 2004 side 327: En 17 1/2 år gammel gutt hadde ført en finger inn i kjønnsorganet til en 7 år gammel jente, slikket hennes kjønnsorgan og fått henne til å onanere seg. Overgrepet var en enkeltstående impulshandling. På grunn av sterke individualpreventive hensyn opprettholdt Høyesteretts flertall på tre dommere lagmannsrettens

dom på 240 timer samfunnsstraff. Flertallet la også vekt på at domfelte straks hadde tilstått forholdet. Mindretallet mente straffen burde settes til fengsel og hadde ikke noe å bemerke til tingretts utmåling av straff på 8 måneder hvorav 90 dager ubetinget.

Straffeloven § 195 (samleie) i konkurrans med andre bestemmelser

HR-2010-00240-A: Domfelte var funnet skyldig i to voldtekter til samleie og ett forsøk på voldtekt til samleie av sin 12 år gamle datter. I begge de to tilfellene av fullbyrdet voldtekt til samleie holdt han datteren fast slik at hun ikke kom unna, og førte penis inn i hennes skjede uten å bruke kondom. Den tredje gangen forsøkte han det samme, men lyktes ikke med å føre penis inn i skjeden. Overgrepene fant sted da datteren hadde samvær med faren. Videre var domfelte funnet skyldig i én voldtekt til seksuell omgang og ett tilfelle av seksuell handling mot sin 13 år gamle datter. Overgrepene fant sted i løpet av en samværsheg. I tillegg var domfelte funnet skyldig i tre tilfeller av overtredelse av straffeloven § 219 overfor sine to døtre og sin sønn. Den voldelige og skremmende atferden besto blant annet i knipsing, småslag og veiving med en stor og kraftig hånd. Han opptrådte også skremmende ved å bli sint og utagere ved å ødelegge gjenstander, herunder knusing av PC og knivstikking gjennom et gameboyspill. Døtrene var svært redd sin far, hvilket var med på å lette gjennomføringen av de seksuelle overgrepene mot dem. Det ble dokumentert betydelige skadevirkninger hos barna. Lagmannsretten satte straffen til fengsel i 7 år. Høyesteretts flertall (fire dommere) opprettholdt straffen, mens én dommer mente en passende straff ville være fengsel i 5 år og 9 måneder.

HR-2010-00221-A: Domfelte hadde begått overgrep overfor sin stedatter over flere år, fra hun var 7 år gammel. Handlinger som kvalifiserte til seksuell omgang fra hun var 8–9 år gammel. Ved en anledning – da hun var 13 år gammel – hadde domfelte hatt samleie med henne. For øvrig masturbasjon, innføring av fingre i skjeden og slikking av fornærmedes kjønnsorgan. Høyesterett uttalte at det var et typetilfelle, der en nær omsorgsperson utnytter sin posisjon. Høyesterett la særlig vekt på risikoen for at fornærmede skulle få skadevirkninger. Ellers straffeskjerpende at overgrepene varte over lang tid, i fornærmedes eget hjem, av en person som stod henne nær som

omsorgsperson. Også straffet etter § 199. Fengsel i 4 år og 6 måneder.

Rt. 2009 side 140: Domfelte ble funnet skyldig i to overtredelser av § 195 første ledd annet straffalternativ ved at han hadde hatt flere samleier med to jenter – én like under 12 år og den andre 13 år. I tillegg ble han funnet skyldig i et stort antall overtredelser av § 200 annet ledd annet punktum. Etter fradrag for domfeltes tilståelse satte Høyesterett straffen til fengsel i 5 år og 6 måneder. Høyesterett uttalte at fengselsstraffen for hver av overtredelsene av § 195 isolert ville ligge omkring fengsel i 2 år og 6 måneder, og at den samlede straffen for de to overtredelsene vil ligge omkring fengsel i 3 år og 6 måneder.

Rt. 2006 side 40: En 22 år gammel mann hadde hatt fire samleier med to jenter på under 14 år og 13 samleier med to jenter under 16 år. Tilståelse. Fengsel i 2 år og 9 måneder, hvorav 9 måneder betinget.

Rt. 2005 side 1766: Langvarige og alvorlige overgrep overfor to døtre. Overgrepene besto i seksuelle overgrep overfor den ene og voldsbruk overfor den andre. De seksuelle overgrepene mot B varte fra hun av 3–4 år til hun var 14 år gammel. Mishandlingen av C varte fra hun var 3 år til hun flyttet hjemmefra 16 år gammel. Fengsel i 9 år.

Rt. 2005 side 1235: Gjentatte tilfeller av seksuell omgang med to ti år gamle gutter som domfelte var støttekontakt for. Overfor en av guttene ble det begått handling som loven likestiller med samleie. Høyesterett uttalte at et normalt straffnivå for denne type handling ville ligge på 3 år og 3 måneder. Uforbeholden tilståelse tilsa straffereduksjon. At domfelte selv meldte fra om overgrepene tilsa at en del av straffen ble gjort betinget. Fengsel i 2 år og 3 måneder, hvorav 6 måneder betinget.

Rt. 2005 side 564: En 21 år gammel gutt hadde hatt tre samleier med en jente på 13 år og 10 måneder. Domfelte brukte ikke prevensjon, fornærmede ville ikke ha samleie de to siste gangene, men følte ikke at hun kunne si nei. De to var ikke kjærester og aldersforskjellen var ikke så liten at den ble tillagt formildende vekt. Straffen dekker også overtredelse av vegtrafikkloven. Høyesterett uttalte at handlingene normalt tilsa en lengre ubetinget fengselsstraff. Domfelte hadde likevel erkjent de faktiske forhold, og han hadde psykiske lidelser. Straffen ble derfor satt til fengsel i 2 år og 1 måned hvorav 1 år og 4 måneder betinget.

Rt. 2005 side 559: En 22 år gammel mann dømt for to tilfeller av seksuell omgang likestilt med samleie med en 13 år og 9 måneder gammel jente.

Høyesterett uttalte at forholdet må betraktes som typisk overtredelse av § 195 første og andre straffalternativ. Aldersforskjellen på ni år var for stor til å begrunne deldom. De to var ikke kjærester. Den seksuelle omgangen bar preg av tilfeldig møte med islett av utnyttelse. Domfelte hadde erkjent de faktiske forhold. Straffen var en fellesstraff med overtredelser av § 227 første straffalternativ om trusler og to overtredelser av § 228 første ledd om legemsfornærmelse. I tillegg hadde domfelte vedtatt to forelegg i tiden mellom de straffbare forhold som tiltalen gjaldt og tingrettens dom, slik at straffeloven § 64 om etterskuddsdom kom til anvendelse. Fengsel i 2 år og 1 måned, hvorav 6 måneder betinget.

Rt. 2004 side 1949: En 16 år gammel gutt hadde hatt samleie med sin 9 år gamle søster. Forholdet ble først anmeldt seks år senere. Domfelte tilsto da umiddelbart. Domfelte hadde en vanskelig oppvekst. Hendelsen fant sted før revisjonen 2000. Betinget fengsel i 9 måneder.

Rt. 2004 side 755: En 20 år gammel mann hadde hatt samleie med en jente på 13 år og 9 måneder. Straffen dekket også overtredelse av § 229 første ledd og overtredelse av drukkensloven § 17. Uforbeholden tilståelse. Straffskjerpene at domfelte hadde gitt fornærmede alkohol, selv om dette ikke var for å utnytte henne seksuelt. Fengsel i 2 år og 1 måned, hvorav 1 år og 1 måned betinget.

Rt. 2004 side 606: Forsøk på seksuell omgang med en 12 år gammel gutt, to tilfeller av utuktig handling med en gutt mellom 11 og 13 år og seks tilfeller av seksuell omgang med gutt på 14 1/2 år. Straffskjerpene at domfelte hadde utnyttet tillitsforhold til guttene, at han hadde utviklet vennskap med det formål å oppnå seksuell omgang, samt at han hadde begått overgrep etter at han hadde blitt løslatt fra varetektfengsel. Fengsel i 2 år og 6 måneder. Dissens 3-2. Mindretallet ønsket å idømme en straff på fengsel i 3 år.

Straffeloven § 195 i konkurrans med andre bestemmelser (annen seksuell omgang)

Rt. 2009 side 1412: Domfelte funnet skyldig i overtredelse av § 195 første ledd første straffalternativ og § 197 for overgrep ved seks ulike anledninger over en periode på ca. to år. Den seksuelle omgangen skjedde alle gangene i forbindelse med at fornærmede var på besøk hos faren i hans hjem. Overgrepene representerte grove tillitsbrudd, og det skjedde i situasjoner der datteren var hjelpeløs, overlatt til faren. Det fornærmede ble utsatt

for, skaper risiko for omfattende og langvarige psykiske problemer. Høyesterett uttalte at en passende straff for de forhold domfelte ble funnet skyldig i, ville være fengsel i omkring to år. På grunn av lang behandlingstid hos politiet, ble straffen satt til fengsel i 1 år og 9 måneder.

Rt. 2007 side 1190: Gjentatt seksuell omgang med datter på seks år ved at domfelte i løpet av en kort periode lot datteren masturbere seg. Fengsel i 1 år og 6 måneder.

Rt. 2005 side 1707: Ett tilfelle av seksuell omgang med datter på 3 1/2 år. Far og datter hadde sovet i samme seng. Han hadde hatt ereksjon. Datteren berørte hans penis og slikket den på eget initiativ. Det straffbare forholdet ble kjent ca. 1 1/2 år etterpå. Formildende at datterens mor ventet nesten ett år på å anmelde forholdet. Domfelte tilsto umiddelbart. Betinget fengsel i 120 dager.

Rt. 2005 side 544: To tilfeller av seksuell omgang med seks år gamle niese. Domfelte tok bilder mens han fikk fornærmede til å masturbere seg. Senere slikket han hennes kjønnsorgan. Straffen gjaldt også besittelse av barnepornografi. Straffskjerpene at overgrepene utgjorde et grovt tillitsbrudd overfor fornærmede og hennes foreldre, samt at domfelte fotograferte overgrepene. Uforbeholden tilståelse om de seksuelle overgrepene mot niesen. Det var gått fire år siden overgrepene mot niesen ble avdekket, hvilket ga grunnlag for straffereduksjon. Fengsel i 1 år og 3 måneder.

Rt. 2004 side 1408: Enkeltstående tilfelle av seksuell omgang med 4 1/2 år gammel datter. Straffskjerpene at domfelte forgrep seg på sin egen datter og at dette representerte et grovt tillitsbrudd. Lang saksbehandlingstid tilsa reduksjon i straffen. Forholdet skjedde før reformen 2000. Fengsel i 7 måneder.

Rt. 2004 side 1035: Fem-seks tilfeller av seksuell omgang med åtte til ti år gammel nevø, hvorav ett av tilfellene skjedde ved voldtekt. Alvorlig tillitsbrudd overfor nevøen og hans familie. Ikke formildende at nevøen ikke hadde blitt påført nevneverdige skadevirkninger. Høyesterett uttalte at straffutmålingen skal ta utgangspunkt i skaderisikoen som best avspeiles i overgrepets grovhet. Bare når skadevirkningene er mer alvorlige enn overgrepet normalt skulle tilsi, vil skadevirkningene tillegges betydning. Fengsel i 1 år og 10 måneder.

Rt. 2004 side 24: Seksuell omgang med tolv år gammel datter. Domfelte masturberte fornærmede, befølte henne og gjorde samleielignende bevegelser med sitt blottede kjønnsorgan mot hennes

kropp. Dette skjedde i tre omganger i løpet av under et døgn. Grovt tillitsbrudd overfor en datter domfelte ikke kjente og som hadde forventning om at han skulle etablere normal kontakt. Overgrepet fremstod som planlagt. Fengsel i 2 år.

Rt. 2004 side 23: Seksuell omgang med tolv år gammel datter. Enkeltstående tilfelle som ikke var planlagt fra domfeltes side. Domfelte bet henne i brystvortene og masturberte henne. Tillitsbrudd overfor datteren, da domfelte og datter var i ferd med å gjenoppta kontakten etter mange år. Fengsel i 9 måneder.

5.4.2 Departementets vurdering

5.4.2.1 Generelt om skjerping av straffen for seksuell omgang med barn under 14 år

Gjennomgåelsen i punkt 5.4.1 viser at straffnivået for seksuell omgang med barn under 14 år, med unntak av i Rt. 2005 side 1766, ligger i nedre sjikt av strafferammene. I hovedsak synes straffnivået å ligge i sjiktet mellom fengsel i 1–2 år. I mange tilfeller gjøres deler av straffen betinget. I saker hvor minstestrafen på fengsel i 2 år kommer til anvendelse, det vil si hvor den seksuelle omgangen har vært samleie, er den utmålte straffen som oftest lite over minstestrafen. I enkelte tilfeller har Høyesterett også valgt å gå under minstestrafen på grunn av domfeltes alder eller lettere psykiske utviklingshemming, se §§ 55 og 56. Når man vurderer straffnivået, må det også tas i betraktning at det i flere av avgjørelsene har vært avgitt en uforbeholden tilståelse, som for øvrig også åpner adgang til å gå under minstestrafen, jf. § 59, og at det i en del tilfeller har gått lang tid fra handlingen ble begått til saken ble anmeldt og pådømt.

Departementet mener straffnivået for seksuell omgang med barn under 14 år, bør skjerpes. Straffnivået er gjennomgående lavere enn for voldtekt etter § 192 – som departementet for øvrig mener må heves, jf. punkt 5.1.2.1. På nevnte sted gir departementet uttrykk for at straffnivået må opp for å hindre at voldslovbrudd blir straffet strengere enn seksuallovbrudd uten at det foreligger tilstrekkelig grunn til en slik forskjellsbehandling. Disse betraktningene gjelder tilsvarende for seksuell omgang med barn under 14 år.

Som for voldtekt foreslår departementet en heving av minstestrafen til fengsel i 3 år, se punkt 5.1.2.2. Normalstraffnivået for seksuell omgang med barn under 14 år, som etter straffeloven 2005 vil anses å være voldtekt, bør ikke være lavere enn fengsel i 4 år, se punkt 5.4.2.3.

Straffnivået for kvalifiserte seksuelle handlinger med barn under 14 år synes å variere, men nivået befinner seg uansett i nedre sjikt av strafferammene. Departementet mener straffnivået også for disse tilfellene generelt bør skjerpes.

5.4.2.2 Heving av minstestrafen

Etter gjeldende rett gjelder det en minstestraft på fengsel i to år dersom den seksuelle omgangen var samleie, jf. § 195 første ledd annet punktum. For hva som regnes som samleie, se § 206. Departementet foreslår å heve minstestrafen til fengsel i 3 år.

De ordinære strafferammene gir domstolene atskillig rom i straffutmålingen. Det er ikke noe som hindrer domstolen i å idømme en straff som tilsvarende nivået for minstestraft også i tilfeller som ikke er omfattet av minstestrafen.

5.4.2.3 Normalstraffnivået for seksuell omgang med barn under 14 år

I dette punktet gis det retningslinjer for hvor straffnivået bør ligge i saker om seksuell omgang med barn under 14 år. Retningslinjene søker å angi et normalstraffnivå for utvalgte sakstyper. Med normalstraffnivå mener departementet saker hvor det ikke foreligger spesielle skjerpende eller formildende omstendigheter. En slik angivelse av normalstraffnivået er ikke ment å gjøre straffutmålingen statisk eller skjematisk. Normalstraffnivået angir bare utgangspunktet for vurderingene – hvor på skalaen vurderingene skal starte. Straffen skal fortsatt fastsettes etter en konkret vurdering av omstendighetene i den enkelte sak. Skjerpende eller formildende omstendigheter kan tilsi at straffen fastsettes over eller under normalstraffnivået.

Departementets angivelse av straffnivået er heller ikke ment å begrense utviklingen i straffnivået i tid. Også etter ikraftsetting av lovforslaget her, vil det kunne være behov for justeringer av straffnivået for å reflektere den til enhver tid rådende oppfatning av hva som er riktig straff.

Departementet mener det er behov for å heve straffnivået i saker om seksuell omgang med barn.

Det er også her en forutsetning at minstestrafen bare skal anvendes for de minst alvorlige sakene, se punkt 5.4.2.2. I normaltillfellene bør straffnivået ligge godt over minstestrafen. Til sammenligning kan nevnes Rt. 2004 side 28 hvor en 33 år gammel mann hadde hatt samleie med en jente på 13 år og 8 måneder. Straffen ble satt til

minstestrafen på fengsel i 2 år – uten at det forelå formildende omstendigheter. I en tilsvarende sak må straffen settes vesentlig høyere enn minstestrafen.

Departementet mener normalstraffnivået i saker hvor minstestrafen kommer til anvendelse, bør være rundt fengsel i 4 år. Det klare utgangspunktet er at straffen skal være ubetinget.

Der det foreligger skjerpende omstendigheter, må straffnivået være høyere.

Det skal sterke formildende omstendigheter til for å utmåle en mildere straff enn fengsel i 4 år. Det kan likevel tenkes tilfeller der også minstestrafen på fengsel i 3 år vil være for streng. Departementet mener disse tilfellene avhjelpes ved adgangen til å gå under minstestrafen, jf. §§ 55, 56 og 59. I tillegg kommer adgangen til å gjøre deler av straffen betinget, noe som kan være aktuelt hvor gjerningsmannen er så vidt over 18 år og fornærmede er nær 14 år, og det er et kjæresteforhold mellom dem, se Rt. 2005 s. 1274.

Departementet vil bemerke at det forhold at det ikke foreligger skjerpende omstendigheter, ikke kan anses som noen formildende omstendighet som kan gi grunnlag for å fravike normalstraffnivået. For eksempel kan det være skjerpende om handlingen er planlagt fra tiltaltes side, men det kan normalt ikke være formildende at den ikke er det. Der det foreligger både skjerpende og formildende omstendigheter, må de formildende omstendighetene være av vesentlig større betydning enn de skjerpende omstendighetene for at straffen skal kunne settes under normalstraffnivået.

At den seksuelle omgangen har vært frivillig, kan ikke være en formildende omstendighet i straffutmålingen ettersom straffebestemmelsen nettopp bygger på den forutsetning at mindreårige ikke kan gi samtykke til seksuelt samkvem.

Det er vanskelig å angi noe normalstraffnivå for saker som ikke omfattes av minstestrafen siden det kan være stor forskjell mellom dem. Departementet mener imidlertid at det ikke skal gå noe markert skille i straffnivå mellom saker som er omfattet av minstestrafen og andre saker. At minstestrafen ikke kommer til anvendelse, er ikke til hinder for at domstolen utmåler en like streng eller strengere straff som i saker hvor minstestrafen kommer til anvendelse. Der den seksuelle omgangen ligger nær opp til handlinger som omfattes av minstestrafen, bør dette også gjenspeiles i straffnivået. Dette kan blant annet gjelde visse tilfeller av inntrengning med fingre eller oralsex som ikke omfattes av minstestrafen.

5.5 Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år

5.5.1 Gjeldende rett

Strafferammen for overtredelse av § 196 er fengsel inntil 5 år, og inntil 15 år dersom forholdet kommer inn under annet ledd.

I Rt. 2005 side 126 uttaler Høyesterett seg generelt om straffnivået etter § 196. Saken gjaldt en 30 år gammel mann som hadde hatt samleie med en pike på 14 år og 11 måneder. Fra avgjørelsen avsnitt 9–12 gjengis:

«(9) Straffelovens kapittel 19 om seksualforbrytelser ble vesentlig revidert i 2000, men det ble ikke foretatt noen realitetsendring av bestemmelsen i § 196 første ledd. Uttalelser i forarbeidene om en generell skjerping av straffnivået ved seksuelle krenkelser overfor barn har imidlertid betydning også for straffutmålingen etter denne bestemmelsen. Dette er allerede fulgt opp i Høyesteretts praksis, jf. blant annet Rt-2002-844 og Rt-2004-278, to saker som aktor særlig har fremhevet og som begge gjelder overtredelse av § 196 første ledd begått etter lovendringen.

(10) På side 846 i Rt-2002-844 peker førstvoterende på at straffeloven § 196 første ledd omfatter »forhold av svært forskjellig karakter og grovhet, beroende på fornærmedes og lovbrüterens alder og utvikling og omstendighetene for øvrig. Dette må straffutmålingen i den enkelte sak reflektere ». Jeg er enig i dette og understreker at også i forarbeidene til lovrevisjonen i 2000 fremheves at straffen må stå i forhold til lovbruddets grovhet.

(11) I skjerpende retning vektla lagmannsretten at domfelte tok initiativet til fornærmedes besøk, og videre at »fornærmede er en sårbar jente med dårlig selvtilit, og forholdet har noe preg av at domfelte, som er vesentlig eldre og fremstår som mer ressurssterk enn fornærmede, har utnyttet henne». Det ble også vektlagt at domfelte skjenket fornærmede alkohol og at det ikke ble benyttet prevensjon. Jeg er enig i at disse forhold må tillegges vekt i skjerpende retning. Etter min vurdering veier særlig den omstendighet at det dreier seg om en vesentlig eldre og mer erfaren manns utnyttelse av en ung jente – etter at han hadde servert henne alkohol – tungt. Det forhold at domfelte ikke benyttet prevensjon – noe som utsatte fornærmede for å bli gravid, og iallfall for engstelsen for å bli det – bidrar også etter mitt syn til å gjøre forholdet alvorlig.

(12) Begge de tidligere instanser har – om enn i ulik grad – ellers lagt til grunn i skjerpen-

de retning at fornærmede i ettertid har vært preget av angst, som iallfall delvis er en følge av overgrepet. Jeg går ikke nærmere inn på dette, men nøyer meg med å peke på at det generelt er fare for at et samleie som fornærmede ikke ønsket, kan gi psykiske skadevirkninger, og at dette må tillegges betydning ved straffutmålingen.»

Etter dette fastsatte Høyesterett straffen til fengsel i 120 dager.

5.5.2 Departementets vurdering

5.5.2.1 Generelt om skjerping av straffen for seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år

I dette punktet angis et nytt normalstraffnivå for seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år. Med normalstraffnivå mener departementet saker hvor det ikke foreligger spesielle skjerpende eller formildende omstendigheter. En slik angivelse av normalstraffnivået er ikke ment å gjøre straffutmålingen statisk eller skjematisk. Normalstraffnivået angir bare utgangspunktet for vurderingene – hvor på skalaen vurderingene skal starte. Straffen skal fortsatt fastsettes etter en konkret vurdering av omstendighetene i den enkelte sak. Skjerpende eller formildende omstendigheter kan tilsi at straffen fastsettes over eller under normalstraffnivået.

Departementets angivelse av straffnivå er heller ikke ment å begrense utviklingen i straffnivået over tid. Også etter ikraftsettingen av dette lovforslaget, vil det kunne være behov for justeringer av straffnivået for å reflektere den til enhver tid rådende oppfatning av hva som er riktig straff.

Departementet mener straffnivået for seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år bør skjerpes. Dette gjelder særlig ved samleie. Det vises til synspunktene i punkt 5.1.2.1.

Den seksuelle lavalderen på 16 år gir uttrykk for at barn under 16 år ikke har forutsetningene for å gi straffriende samtykke til seksuell omgang. Selv om en del av sakene kan være av en annen karakter enn etter bestemmelsen om seksuell omgang med barn under 14 år, kan også seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år være alvorlige straffbare forhold. Men graden av straffverdighet vil kunne variere avhengig av fornærmedes og gjerningspersonens alder, utvikling og forhold seg imellom.

Departementet mener normalstraffnivået for seksuell omgang som består i samleie, jf. § 206 der det verken foreligger skjerpende eller formildende omstendigheter, bør være rundt fengsel i 6

måneder. Det klare utgangspunktet er at straffen skal være ubetinget.

Bestemmelsen om seksuell omgang med mindreårige inneholder ikke noe vilkår om tvang, utnyttelse eller maktmisbruk. Det bør derfor ikke være formildende i straffutmålingen at den seksuelle omgangen ikke er oppnådd ved slike midler. Er den det, er dette straffskjerpende og kan gi grunnlag for å anvende andre straffebestemmelser i konkurrans.

I flere avgjørelser har Høyesterett tatt stilling til hvilken betydning det skal ha at fornærmede og tiltalte har hatt et kjærlighetsforhold. I Rt. 2004 side 278 hadde en på gjerningstidspunktet 27 år gammel mann hatt samleie med en 14 år gammel jente som han hadde møtt på Internett. Det hadde utviklet seg til et kjærlighetsforhold mellom dem, og forholdet var akseptert av fornærmedes foreldre inntil domfeltes riktige alder og bakgrunn kom frem. I lagmannsretten ble straffen fastsatt til fengsel i 60 dager hvorav 21 dager ble gjort betinget. Høyesteretts flertall på tre dommere mente at straffen burde settes til ubetinget fengsel i 60 dager. Flertallet la vekt på den store aldersforskjellen og betydelige ulikhet i livserfaring. Fra avsnitt 11–13 i flertallets begrunnelse gjengis:

«(11) Som begrunnelse for å gjøre straffen delvis betinget, fremhever lagmannsrettens flertall at det mellom domfelte og fornærmede besto et gjensidig kjærlighetsforhold, og at det ikke var «holdepunkter for at domfelte utnyttet fornærmede i denne konkrete saken». For meg er imidlertid et helt sentralt moment ved straffutmålingen at domfelte i det hele tatt etablerte en slik kontakt med fornærmede at dette utviklet seg til et kjærlighetsforhold. Dette skjedde til tross for at han på et meget tidlig tidspunkt hadde fått kunnskap om at hun nettopp var fylt 14 år. Jeg kan ikke se at den aksept av forholdet som han senere opplevde fra fornærmedes foreldre, kan tillegges nevneverdig vekt i formildende retning.

(12) Mindretallet i lagmannsretten la vekt på at det er svært lett for en voksen mann å komme i kontakt med mindreårige på Internett. Dette kan skape sterke følelser hos den mindreårige som uten en voksens motforestillinger deretter blir gjenstand for spesiell oppmerksomhet fra en langt eldre mann. Jeg er enig med mindretallet i at mindreårige har behov for sterk beskyttelse mot seksuelle krenkelser i en slik situasjon.

(13) Jeg er etter dette kommet til at straffen bør settes til ubetinget fengsel i 60 dager. Jeg har da tatt hensyn til at domfelte tilsto forholdet i det første politiavhøret, og at han dermed

sparte fornærmede og hennes familie for den ytterligere belastning det ville være å bli mistrodd, jf. straffeloven § 59 annet ledd.»

Mindretallet på to dommere mente lagmannsrettens straffutmåling burde opprettholdes. Fra avsnitt 16 og 17 i mindretallets votum gjengis:

«(16) Jeg legger til grunn at det – forskjellen i alder og livserfaring til tross – har foreligget et gjensidig og oppriktig kjærlighetsforhold mellom domfelte og fornærmede. Forholdet var også kjent og akseptert av pikens foreldre. Jeg er enig med lagmannsretten i at forholdet vanskelig kan karakteriseres som noen utnyttelse av henne. At den første kontakten skjedde via Internett, er etter mitt syn uten betydning i denne saken.

(17) Ved straffutmålingen legger jeg større vekt på kjærlighetsforholdet enn det førstvoterende synes å gjøre. I dommen i Rt-2002-730, som førstvoterende viser til – og der straffen ble satt til 60 dager fengsel – var aldersforskjellen mindre, men det dreide seg ikke om et kjærlighetsforhold, og det forelå dessuten et preg av utnyttelse.»

Departementet vil bemerke at bestemmelsene om seksuell omgang med mindreårige i utgangspunktet beskytter mindreårige mot enhver form for seksuell omgang, også om den skjer i et kjær-

lighetsforhold. Poenget i bestemmelsene er nettopp at mindreårige ikke straffriende kan samtykke til seksuell omgang. Departementet mener en tilsvarende sak bør anses som et normalt tilfelle av overtredelse av bestemmelsen om seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år slik at straffnivået bør heves og det ikke vil være grunnlag for å vurdere betinget reaksjon.

Bestemmelsen om mulighet for straffbortfall i situasjoner der de som har hatt den seksuelle omgangen er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling, gir etter departementets mening en nødvendig fleksibilitet for å justere anvendelsen av bestemmelsen. Utenfor disse tilfellene er det grunn til å vise varsomhet med å tillegge det noen større vekt i straffutmålingen at det var et forhold mellom fornærmede og domfelte. I mange tilfeller vil selve det å etablere et slikt forhold med en person under den seksuelle lavalder, være kritikkverdig, jf. også flertallets votum i Rt. 2004 side 278 gjengitt foran. Selv om fornærmede og domfelte oppfatter seg som kjærester, betyr ikke det at dette forholdet er jevnbyrdig eller at den mindreårig ikke har behov for den beskyttelsen som straffeloven gir. Men dersom det er nærhet i alder og utvikling, uten at dette medfører straffbortfall, og det samtidig eksisterer et kjæresteforhold mellom partene, bør dette etter omstendighetene få konsekvenser for straffutmålingen.

6 Skjerping av straffen for voldslovbrudd

6.1 Generelt om skjerping av straffen for voldslovbrudd

Vold anses i dag som et markant samfunnsproblem. Kriminalstatistikken viser at det har funnet sted en betydelig økning i antall reaksjoner mot voldslovbrudd. Det hefter imidlertid visse svakheter ved kriminalstatistikken når det gjelder spørsmålet om utviklingen har gått i retning av mer rå og brutal vold. Inndelingene i voldslovbrudd er for lite nyansert til at de kan underbygge en slik konklusjon, og for legemsfornærmelser fremgår det ikke noe om de uforsettligse følgene. Det generelle inntrykket er imidlertid at utviklingen har gått i retning av stadig rårere og mer brutal vold.

Både for fornærmede og pårørende, men også for samfunnet ellers, har disse voldslovbruddene store konsekvenser. For fornærmede vil det ofte være snakk om store helsemessige virkninger, både av somatisk og psykisk karakter, men også økonomiske konsekvenser i form av for eksempel tapt arbeidsinntekt og behov for materielle tilpasninger i hverdagen. For samfunnet som sådant bidrar voldslovbruddene til økt utrygghetsfølelse i befolkningen, og til redusert livsutfoldelse og livskvalitet. Bekjempelse av vold er derfor en prioritert oppgave for regjeringen.

I Soria Moria-erklæringen (side 69) uttaler regjeringen at den som ledd i kriminalitetsbekjempelsen har som målsetning å skjerpe straffnivået for bestemte typer lovbrudd. Grov vold er en av disse. Dette er også uttalt i forslaget til første del av spesiell del i straffeloven 2005, jf. Ot. prp. nr. 8 (2007–2008) side 24.

Grov vold er et vidtfavnende begrep. Svært mange, og til dels ulike, forøvelsesmåter og skadefølger omfattes av det som i dagligtale omtales som grov vold. Spørsmålet om skjerpet straff for grov vold er særlig aktuelt for den uprovoserte volden som er utøvd i det offentlige rom. Den typiske gatevolden som utspilles i tilknytning til opphold på utesteder eller i taxikøer, og hvor det ikke eller i svært begrenset grad foreligger et hendelsesforløp som forklarer raskapen, begynner

seg i kjerneområdet for den voldsutøvelse det ønskes skjerpet straff for.

Den forståelse av grov vold som her er antydning, har vært styrende for departementets utvalg av rettspraksis for å illustrere typetilfeller av voldsutøvelse det ønskes skjerpet straff for. Det er imidlertid vanskelig å utlede noe med sikkerhet om det alminnelige straffnivået fra rettspraksis. Konkrete omstendigheter av objektiv og individuell karakter påvirker straffastsettelsen i den enkelte sak, og Høyesterett uttaler seg sjeldent om hva som bør være det alminnelige straffnivået. Departementet har derfor valgt å antyde den ønskede straffskjerpingen dels på bakgrunn av uttalelser fra Høyesterett om hva som antas å være det alminnelige straffnivået for enkelte voldshandlinger, og dels gjennom enkeltsaker for å illustrere typetilfeller av voldsutøvelse som straffen bør skjerpes for.

Bestemmelsene om voldslovbrudd dekker imidlertid et betydelig antall forøvelsesmåter og skadefølger, og departementet må begrense seg til å antyde den ønskede straffskjerpingen for de mest typiske forøvelsesmåtene. En slik angivelse av ønsket straffnivå er imidlertid ikke ment å gjøre straffutmålingen mer statisk og detaljregulert. Straffastsettelsen vil som før bero på en konkret vurdering, hvor både skjerpene og formildende omstendigheter må tas i betraktning, hvilket innebærer at det i det enkelte tilfelle kan begrunnes å sette straffen under eller over det som angis som utgangspunkt for straffastsettelsen. Departementets angivelse av straffnivået er heller ikke ment å begrense utviklingen i straffnivået. Straffastsettelsen skal gjenspeile den til enhver tid rådende oppfatning om hva som er riktig straff. Forslaget er derfor ikke ment å rokke ved straffutmålingens dynamiske og utviklende karakter. Tilsvarende gjelder også for de øvrige angivelsene av ønsket straffskjerping i forslaget her.

Straffutmålingspraksis kan variere noe mellom Høyesterett og underinstansene. Departementet legger imidlertid til grunn at i den grad Høyesterett har gitt en anvisning, så følger underinstansene denne.

Før departementet går nærmere inn på dagens straffnivåer, finner en grunn til å bemerke at enkelte påtalemessige- og prosessuelle forhold nok kan antas å ha påvirket hvilken bestemmelse et lovbrudd har blitt pådømt etter, noe som har hatt betydning både for straffnivået og for den statistiske bedømmelsen av voldskriminalitetens omfang og alvor.

Et forhold som gjør det vanskelig å få fullstendig oversikt over straffnivået ved enkelte straffebestemmelser, er at bestemmelsene nok ikke er blitt anvendt i alle tilfeller hvor det har vært anledning til det. I stedet er lovbruddet av prosessuelle grunner blitt subsumert under mildere bestemmelser. Et vel kjent eksempel er at til dels alvorlige voldslovbrudd som legemsfornærmelse med skadefølge og legemsbeskadigelse, er blitt avgjort som forseelse med bot etter løsgjengerloven § 17 (jf. Helge Røstad, Utvalgte emner i strafferetten og straffeprosessen, side 216).

Videre er det av betydning for vurderingen av rettspraksis at før to-instansordningen ble opphevet i 1995, kunne det hende at straffbare forhold som kunne vært pådømt etter § 229 annet straffalternativ om arbeidsudyktighet over 2 uker, ble nedsubsumert til § 229 første straffalternativ for å unngå at saken måtte gå direkte for lagmannsretten med lagrette.

En tilsvarende tilbøyelighet til påtalemessig nedsubsumering har i noen grad skjedd fra § 229 til § 228. I de senere år (etter 2003) er imidlertid «behovet» for nedsubsumering blitt mindre fordi politiet har fått betydelig utvidet påtalekompetanse.

En påtalemessig praksis som her beskrevet, har en kriminalstatistisk betydning ved at relativt grove overtredelser er blitt pådømt etter mildere bestemmelser. Dette har i noen grad bidratt til å skjule omfanget av den alvorlige voldskriminaliteten, og har medført mangelfulle beskrivelser av straffnivået ved voldslovbrudd. Dette noe nyanterte bildet av voldskriminalitetens strafferettslige bedømmelse, danner en del av den bakgrunnen som departementet anser som nødvendig for et nytt straffnivå.

Selv om nedsubsumering neppe er like aktuelt i dag som følge av at løsgjengerloven § 17 og to-instansordningen er opphevet, og at fornærmede har fått utvidede rettigheter som vil gjøre det mulig å påse at forholdet pådømmes etter de straffebestemmelser som bør anvendes, mener departementet det fortsatt er et behov for skjerping av straffen for voldslovbrudd. Dette gjelder selv om straffnivået ved voldslovbrudd er blitt høyere i løpet av de siste 20 årene.

6.2 Mishandling i nære relasjoner

6.2.1 Gjeldende rett

Straffeloven 1902 § 219 setter straff for mishandling i nære relasjoner. Den øvre strafferammen er fengsel inntil 3 år, og fengsel inntil 6 år dersom handlingen(e) har til følge død eller betydelig skade på legeme eller helse eller ved grov mishandling, jf. annet ledd første punktum.

Det er vanskelig å si noe generelt om normalstraffnivået. Etter lovendringen i 2005 foreligger det få saker fra Høyesterett om straffastsettelse etter § 219. I tillegg kommer at handlingene kan ha høyst ulik karakter og kompleksitet, samt at § 219-tilfeller gjerne er pådømt i konkurrans med andre bestemmelser, for eksempel §§ 195, 228–229 og 231 (se til illustrasjon HR-2010-00240-A hvor straffen ble satt til fengsel i 7 år for voldtekt og mishandling av egne barn). Inntrykket er imidlertid at det har skjedd en skjerping av straffnivået, men at straffene fortsatt ligger i det nedre sjiktet av strafferammene. Se til illustrasjon: Rt. 1991 side 274 (10 måneder ubetinget fengsel for over lengre tid grovt krenket hustru og tre mindreårige barn ved mishandling og trusler), Rt. 2004 side 595 (120 dager ubetinget fengsel for over et lengre tidsrom utsatt to sønner og en stesønn for forskjellige former for overgrep), Rt. 2005 side 929 (1 år ubetinget fengsel for gjentatte ganger utøvet forskjellige typer vold overfor sin samboer), Rt. 2005 side 938 (5 måneder ubetinget fengsel for fysisk vold mot sin adoptivdatter ved en rekke anledninger, og for å ha utsatt henne for psykisk overlast) og Rt. 2007 side 1537 (1 år ubetinget fengsel for fysisk og psykisk mishandling av samboer over lang tid).

Rt. 2004 side 844 gjaldt en sak hvor domfelte gjentatt ganger over en periode på fem år hadde slått, dyttet og sparket sin kone. Han hadde også slått sin 14 år gamle datter. Ved straffastsettelsen la Høyesterett vekt på at domfelte over lang tid hadde utsatt fornærmede for frykt, med den risiko for skade på lang sikt en slik livssituasjon innebærer. Høyesterett uttalte at i utgangspunktet ville fengsel i 2 år og 6 måneder vært en passende straff, men på grunn av lang saksbehandlingstid ble straffen satt til fengsel i 2 år og 3 måneder.

Rt. 2009 side 1336 gjaldt overtredelse av § 219 annet ledd. Domfelte ble funnet skyldig i blant annet jevnlig å ha slått, sparket og truet barna, samt satt begrensninger for deres bevegelsesfrihet. Domfelte ble også funnet skyldig i å ha truet med å drepe et av barna. For øvrig vises det til avsnitt

31–39 i dommen om de faktiske omstendigheter av betydning for straffastsettelsen. Lagmannsretten satte straffen til fengsel i 1 år og 4 måneder. Høyesterett var i tvil om straffen burde vært skjerpet, men kom til at det ikke var grunn til dette da forhandlingene i Høyesterett i liten grad var lagt opp med sikte på eventuell straffskjerping.

HR-2010-00242-A gjaldt anke over straffastsettelsen for overtredelse av § 219 annet ledd. Domfelte ble idømt fengsel i 2 år i tingretten. Lagmannsretten forkastet domfeltes anke over tingrettens straffastsettelse. Domfelte var funnet skyldig i grov familievold ved at han i en periode på drøye to og et halvt år blant annet hadde utsatt sin kone for vold, trusler om å drepe fornærmede og hennes far. Fornærmede hadde levd under et «regime» preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold. En rekke av handlingene hadde i tillegg funnet sted i nærvær av deres felles datter. Mishandlingen har resultert i vansker av både psykisk og fysisk art for fornærmede og datteren. Høyesterett oppretthold straffen på fengsel i 2 år ved at anken ble forkastet.

Lagmannsrettsavgjørelser fra de senere år antyder også at straffene for mishandling i nære relasjoner er skjerpet, men at straffnivået fortsatt ligger i det nedre sjikt av strafferammen: LF-2008-1211177: Gjennom ett år mishandlet en alenemor sine sønner på 11 og 13 år og en datter på 5 år. Straffen var i utgangspunktet fengsel i 1 år og 8 måneder, men ble redusert til 1 år og 4 måneder på grunn av at domfelte trakk bevisanken like før ankeforhandlingen, LG-2009-122558: Mishandling i form av blant annet slag og spark begått over nær fire år mot barn i alderen 5–13 år. Straffen ble satt til ubetinget fengsel i 5 måneder, LG-2009-6085: 90 dager fengsel for vold mot sine to sønner fra 8 til 10 år. 60 dager av straffen ble gjort betinget og LB-2008-93267: Fengsel i 120 dager for grov vold og trusler mot 14 år gammel datter.

6.2.2 Departementets vurdering

6.2.2.1 Generelt om skjerping av straffen for mishandling i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner er et alvorlig samfunnsproblem. Ofte er det tale om grov fysisk og psykisk mishandling over lang tid mot forsvarsløs(e) person(er). De somatiske og psykiske virkningene kan ofte være langvarige. Det er i tillegg vanskelig å oppdage og forhindre vold i nære relasjoner som følge av at handlingene ofte begås i det priva-

te rom. I tillegg kommer at fornærmede eller nærstående av fornærmede av ulike grunner ikke melder fra om mishandlingen. Særlig alvorlig er det når mishandlingen skjer overfor barn. De somatiske og psykiske konsekvensene kan lett bli omfattende og langvarige ved at mishandlingen begås av personer som i utgangspunktet skal gi barnet den nødvendige trygghet og omsorg.

Departementet mener straffnivået for mishandling i nære relasjoner er for lavt. Det foreslås derfor å heve de øvre strafferammene til fengsel inntil 4 år for overtredelse av § 219 første ledd og inntil 8 år for overtredelse av annet ledd. I tillegg ønskes det en skjerping av normalstraffnivået.

Som nevnt er det vanskelig å angi hva som er normalstraffnivået etter gjeldende rett, jf. punkt 6.2.1. Departementet legger til grunn at i utgangspunktet bør straffnivået for mishandling i nære relasjoner ligge noe over straffnivået for sammenlignbare voldslovbrudd. Bakgrunnen er at det ofte er tale om krenkelser som foregår over lengre tid, det er en psykologisk binding mellom gjerningspersonen og offeret, samt at frykten for vold og følelsen av å leve i et trusselregime vil kunne oppleves som verre enn de enkelte voldshandlinger. Utover de konkrete fysiske eller psykiske skader, vil også den generelle risikoen for langtidsskadevirkninger være til stedet.

I et tilsvarende saksforhold som beskrevet i Rt. 2004 side 844 (se ovenfor om avgjørelsen), mener departementet straffen bør være fengsel i 4 år.

I Rt. 2005 side 929 ble straffen satt til fengsel i 1 år for gjentatte ganger å ha utøvet vold mot sin samboer. Mishandlingen var preget av kraftig vold i form av slag med knyttet hånd og sparring av fornærmede mens hun lå nede. I tillegg hadde domfelte dratt fornærmede etter håret tilbake til leiligheten da hun forsøkte å flykte, og truet og kastet fornærmede ut av sin leilighet vinterstid klokken to om natten da hun var gravid i sjetten måned. Departementet mener straffen for et tilsvarende tilfelle i utgangspunktet bør være fengsel i 2 år. Rt. 2007 side 1537 gjaldt straffastsettelse for fysisk og psykisk mishandling over lang tid. Samlet dreide det seg om bort i mot 100 ulike tilfeller av vold i form av skubbing, kniping, skriking direkte inn i øret, slag og spark i løpet av samboerperioden. Straffen ble 1 år fengsel. Departementet mener straffen for et tilsvarende tilfelle i utgangspunktet bør være fengsel i 2 år.

I et tilsvarende tilfelle som beskrevet i HR-2010-00242-A mener departementet straffen bør være fengsel i 3 år og 6 måneder.

6.2.2.2 Særlig om mishandling av barn

Ofte er det barn som er offer for vold i nære relasjoner. Etter departementets oppfatning er det særlig alvorlig at barn utsettes for denne type overgrep – både fordi mishandlingen begås av personer som i utgangspunktet skal gi barnet den nødvendige trygghet og omsorg, og at de somatiske og psykiske konsekvensene lettere kan bli mer omfattende og langvarig.

Departementet vil understreke at barn utvilsomt nyter det samme strafferettslige vern som voksne. Barn skal blant annet ikke utsettes for fysiske eller psykiske integritetskrenkelser som ledd i oppdragelsen, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 176 hvor det uttales:

«Etter departementets oppfatning er det som følge av opphevelsen av refselsesretten i 1972, etterfølgende lovendringer, samt internasjonale forpliktelser om vern av barn, ingen tvil om at barn nyter samme strafferettslige vern mot fysiske kroppskrenkelser som voksne.»

Departementet mener straffnivået for mishandling av barn er for lavt. Generelt bør straffen for mishandling i nære relasjoner ligge noe over sammenlignbare voldslovbrudd. I sær gjelder dette hvor mishandlingen skjer overfor barn. Sentralt for straffastsettelsen vil som ellers være hvor grov mishandlingen er, mishandlingens varighet, den psykologiske bindingen mellom gjerningspersonen og offeret og det at mishandlingen skjer i skjul, på et sted det bør være trygt (ofte i hjemmet), jf. Rt. 2004 side 844 (avsnitt 13) og HR-2010-00242-A (avsnitt 18). I avgjørelsen fra 2004 er det også vist til at frykten for vold, og følelsen av å leve i et trusselregime, kan oppleves som langt verre enn de enkelte voldshandlinger (avsnitt 13).

Rt. 2009 side 1336 gjaldt overtredelse av § 219 annet ledd. Domfelte ble funnet skyldig i blant annet jevnlig å ha slått, sparket og truet barna, samt satt begrensninger for deres bevegelsesfrihet. Domfelte ble også funnet skyldig i å ha truet med å drepe et av barna. Lagmannsretten satte straffen til fengsel i 1 år og 4 måneder. Høyesterett var i tvil om straffen burde vært skjerpet, men kom til at det ikke var grunn til dette da forhandlingene i Høyesterett i liten grad var lagt opp med sikte på eventuell straffskjerping. For et tilsvarende saksforhold mener departementet straffen i utgangspunktet bør være fengsel i 2 år og 6 måneder.

LF-2008-1211177 gjaldt en alenemor som gjennom ett år mishandlet sine sønner på 11 og 13 år og en datter på 5 år. Lagmannsretten la til grunn at

barna hadde levd med trusler og vold som en del av deres hverdag. Barna levde med angst og befant seg generelt i en utrygg situasjon. Straffen ble satt til 1 år og 4 måneder (noe reduksjon på grunn av at domfelte trakk bevisanken like før ankeforhandlingen). For et tilsvarende tilfelle mener departementet straffen bør være fengsel i 2 år og 6 måneder. LG-2009-122558 gjaldt mishandling i form av blant annet slag og spark begått over nær fire år mot barn i alderen 5–13 år. Det ble også ved flere anledninger kastet en skittentøyskurv etter barna. Straffen ble satt til ubetinget fengsel i 5 måneder. Departementet mener straffen for et tilsvarende tilfelle i utgangspunktet bør være fengsel i 1 år. LG-2009-6085 gjaldt vold mot to sønner på henholdsvis 8 og 10 år. Straffen ble satt til 90 dager fengsel, hvorav 60 dager ble gjort betinget. Departementet mener straffen for et tilsvarende forhold bør være ubetinget fengsel i 6 måneder.

Etter departementets oppfatning skal det generelt svært mye til for at § 219-handlinger overfor barn ikke straffes med ubetinget fengsel. Det samme gjelder langt på vei også hvor slike handlinger er rettet mot andre enn barn.

6.3 Legemsfornærmelser

6.3.1 Gjeldende rett

Straffen for overtredelse av § 228 første ledd er bot eller fengsel inntil 6 måneder. Etter annet ledd kan fengsel inntil 3 år anvendes dersom en legemsfornærmelse har til følge skade på legeme eller helbred eller betydelig smerte. For det tilfellet at legemsfornærmelsen har døden til følge, eller skaden er betydelig, kan fengsel inntil 5 år anvendes. I tillegg heves den øvre strafferammen dersom legemsfornærmelsen er utført på en måte som beskrevet i § 232.

Straffastsettelsen ved overtredelse av § 228 første ledd varierer både når det gjelder reaksjonsvalget og utmålingen. Mye avhenger av de individuelle omstendigheter i den enkelte sak, ikke minst om voldshandlingen var fremkalt av en forutgående provokasjon, om gjerningspersonen tidligere er straffet for vold (§ 230), om handlingen var ekstraordinært farlig eller rå m.m. (§ 232) eller om vedkommende var under 18 år på gjerningstiden (§ 55).

Det er fra regjeringens side uttrykt at man ønsker en vesentlig skjerping av straffnivået ved grove voldslovbrudd. Departementet vil derfor ved beskrivelsen av det gjeldende nivået konsentrere

seg om de grovere tilfellene innenfor hver kategori, fortrinnsvis de lovbrudd som er begått uten foranledning fra offerets side, eller hvor provokasjonen er så vidt beskjeden i forhold til voldshandlingen at det er berettiget å kalle den uprovosert.

Straffnivået ved de uprovoserte overtredelser av § 228 første ledd vil nok variere mellom bot, betinget fengsel, samfunnsstraff og ubetinget fengsel. Generelt må det likevel kunne sies at det i disse tilfellene skal lite til før det blir tale om en kort ubetinget fengselsstraff, forutsatt at lovbrøyteren er over 18 år.

Det foreligger knapt noen retningsgivende avgjørelse fra Høyesterett, i alle fall når det gjelder den typiske overtredelse. Påtalemyndighetens praksis ved bøtelegging og underrettspraksis gir noen indikasjoner. Det hører her med i bildet at tidligere ble mange av disse overtredelsene av prosessuelle grunner subsumert under den dagjeldende løsgjengerlov § 17, som var en forseelse, og avgjort med en bot. Dette gjaldt for øvrig også grovere voldsforbrytelser, subsumert under § 228 annet ledd og endog § 229, jf. punkt 6.1. Det er imidlertid gode grunner for å anta at straffnivået ved overtredelse av § 228 første ledd er blitt noe strengere i løpet av de siste 20 årene.

Grensene mellom § 228 første ledd og annet ledd og § 229 første ledd kan undertiden være vanskelig å trekke. Dels er de objektive grenser noe flytende, og dels er det ulike skyldkrav med hensyn til skadefølgen. Utad kan overtredelsene fortone seg ganske like og likevel bli subsumert under forskjellige bestemmelser.

Paragraf 228 første ledd har en øvre grense både mot annet ledd og mot § 229 første ledd. Ved de groveste overtredelsene av § 228 første ledd kan straffen bli ganske streng. I Rt. 2006 side 970 er inntatt en avgjørelse som gjaldt et typisk tilfelle av voldsutøvelse i det offentlige rom, der lovbrøyteren var påvirket av alkohol. Fornærmede ble slått flere ganger med knyttet neve og sparket, noe som resulterte i åtte blåmerker, en viss hevelse og smerte i venstre kjeveledd. Fornærmede ble syk-meldt i noe under to uker. Det straffbare forhold ble ansett som et grensetilfelle mot § 229. Straffen på 75 dagers ubetinget fengsel ble ikke endret i Høyesterett.

Et temmelig parallelt saksforhold forelå i Rt. 1991 side 361. Der ble voldsutøvelsen, som resulterte i brudd på neseskjelettet, subsumert under § 228 annet ledd. Uten at det var direkte uttalt i dommen, forelå klarligvis et tilfelle som grenset mot § 229. Straffen ble satt til ubetinget fengsel i 25 dager.

Voldsutøvelsen i de to sakene fremkom etter noe krancling, uten at denne synes å ha blitt til-lagt noen vekt ved straffutmålingen. Volden må derfor karakteriseres som tilnærmet uprovosert. Den høyst ulike straffutmålingen bærer bud om at Høyesterett i dag behandler denne form for volds-utøvelse klart strengere enn for noen år siden.

Det er øvrig ikke mulig å si noe sikkert om straffnivået for en typisk overtredelse av § 228 an-net ledd første straffalternativ. I praksis varierer nivået fra 20–30 dagers ubetinget fengsel, jf. for eksempel Rt. 1993 side 371, til 120 dagers ubetin-get fengsel, avhengig av omstendighetene i den enkelte sak, derunder om § 230 og/eller § 232 kommer til anvendelse, jf. Rt. 1995 side 1128. Lag-mannsrettspraksis fra de senere årene antyder imidlertid at straffnivået for de typiske overtredel-sene av straffeloven § 228 annet ledd er fengsel i området 30 til 45 dager, jf. til illustrasjon LH-2006-157723 og LH-2007-61341.

6.3.2 Departementets vurdering

For overtredelser av § 228 første ledd mener de-partementet at den tradisjon og praksis som er etablert om fastsettelse av reaksjonens art og om-fang i hovedsak er tilfredsstillende, og bør videre-føres med reservasjon for de legemsfornærmel-ser som ligger i grenseområdet mot legemsbeska-digelse. For de sistnevnte tilfeller, for eksempel slag og spark som ikke fører til skade, men sterk smerte og omfattende blåmerker – se til illustra-sjon Rt. 2006 side 970 – er departementet av den oppfatning at straffnivået i rettspraksis er for lavt. Som vist i redegjørelsen for gjeldende rett, punkt 6.3.1, ligger straffnivået opp mot ubetinget fengsel i 75 dager for disse voldslovbruddene. Departe-mentet mener straffen for relativt uprovoserte kroppskrenkelser som ligger i grenseområdet mot kroppsskade normalt ikke bør ligge under 90 dager ubetinget fengsel.

Det vil kunne bli aktuelt å justere normalstraff-nivået for grove legemsfornærmelser også i frem-tiden. For å gi domstolene tilstrekkelig vide straf-ferammer til å utmåle en til enhver tid riktig straff, foreslår departementet derfor å heve den øvre strafferammen til fengsel inntil 1 år.

Det er vanskelig å si noe sikkert om straffnivå-et for en typisk overtredelse av § 228 annet ledd. I praksis varierer nivået fra 20–30 dagers ubetinget fengsel, jf. for eksempel Rt. 1993 side 371, til 120 dagers ubetinget fengsel, avhengig av omstendig-hetene i den enkelte sak, derunder om § 230 og/eller § 232 kommer til anvendelse, jf. Rt. 1995 side

1128. Lagmannsrettspraksis fra de senere årene antyder imidlertid at straffnivået for de typiske overtredelsene av straffeloven § 228 annet ledd første straffalternativ er fengsel i området 30 til 45 dager, jf. til illustrasjon LH-2006-157723 og LH-2007-61341. Departementet foreslår å heve den øvre strafferammen i annet ledd til fengsel inntil henholdsvis 4 og 6 år, og mener straffnivået bør justeres opp slik at grove legemsfornærmelser som tidligere ble straffet i området 30 til 45 dager ubetinget fengsel, etter forslaget her ikke bør ligge under 60 dager ubetinget fengsel.

Ofte begås alvorlige voldshandlinger av unge personer, se til illustrasjon Rt. 2009 side 1289, Rt. 2004 side 804 og Rt. 2002 side 742. I de tilfeller man står overfor typiske voldshandlinger som det i forslaget her ønskes skjerpet straff for, begått av lovbrutere over 18 år, mener departementet det er grunn til å vurdere tilbakeholdenhet med å la ung alder begrunne at store deler av reaksjonen gjøres betinget eller at det benyttes en alternativ reaksjon i form av for eksempel samfunnsstraff.

6.4 Legemsbeskadigelse

6.4.1 Gjeldende rett

Straffeloven 1902 § 229 oppstiller tre alternative øvre strafferammer. Første straffalternativ er fengsel inntil 3 år, men dersom legemsbeskadigelsen medfører sykdom eller arbeidsudyktighet som varer utover 2 uker, eller en uheldelig lyte, feil eller skade, kan fengsel inntil 6 år anvendes. Dersom legemsbeskadigelsen medfører betydelig skade på legeme eller helbred eller død, kan fengsel inntil 8 år anvendes. For det tilfellet overtredelsen subsumeres under § 231 om betydelig skade, er minstestrafen fengsel i 2 år. Dersom gjerningspersonen har handlet med overlegg, kan fengsel inntil 21 år anvendes dersom overtredelsen fører til at fornærmede dør.

De ulike straffalternativene i §§ 229 og 231 omfatter et stort antall forskjellige handlingsalternativer og skadefølger. I tillegg kommer at straffen kan skjerpes i medhold av § 232 om vilkårene i denne bestemmelsen er oppfylt. Dette gjør det vanskelig å ha en sikker oppfatning om straffnivået. Enkelte uttalelser fra Høyesterett gjør det imidlertid mulig å få et visst inntrykk av hva som er den alminnelige straffen for enkelte typer legemsbeskadigelser.

Straffen for overtredelse av § 229 første straffalternativ varierer i dag mellom fengsel i 30 til

120 dager. Rt. 2006 s. 1298 gjaldt en legemsbeskadigelse i det nedre sjikt av § 229 første straffalternativ, hvor domfelte, som var 18 år og 4 måneder, kom i krangel med B, og de to » knuffet » hverandre. Domfelte slo B hardt i ansiktet med knyttet hånd. B fikk et to cm langt kutt over venstre øye som ble sydd med to sting. Straffen ble satt til fengsel i 30 dager. Se også Rt. 2006 side 382.

Avgjørelsen inntatt i Rt. 1986 side 746 gjaldt straffutmåling for en dørvakt på en restaurant som med knyttet neve hadde slått fornærmede i ansiktet slik at fornærmede brakk underkjeven. Byretten satte straffen for overtredelse av § 229 første ledd første straffalternativ, jf. § 230, til 30 dager betinget fengsel. Høyesterett fastsatte straffen til 60 dager ubetinget fengsel. I Rt. 1992 side 920 ble straffen satt til ubetinget fengsel i 90 dager for to legemsbeskadigelser hvor begge fornærmede hadde blitt tildelt knyttneveslag i ansiktet med den følge at den ene fikk en tann slått løs, og den andre brudd på nesebenet. Begge handlingene skjedde helt uprovosert.

Straffen ble også i Rt. 2000 side 1 satt til fengsel i 90 dager for uprovosert å ha slått gjentatte ganger mot fornærmedes ansikt med den følge at fornærmede ble påført brudd i kinnbenet og i neseskillevæggen. Høyesterett karakteriserte forholdet som grovt og nært opp til annet straffalternativ i § 229.

Rt. 2007 side 37 gjaldt et forhold som nok ligger i det øvre sjiktet for pådømmelse etter § 229 første straffalternativ. Domfelte hadde i den aktuelle saken grepet fast i fornærmede og holdt ham fast med den ene hånda, og samtidig tildelt ham et kraftig knyttneveslag med den andre hånda. Som følge av slaget slo fornærmede hodet hardt mot en stolpe, og begynte å blø fra munnen. Domfelte og fornærmede ble skilt fra hverandre av utstedets vakt. Etter en stund fulgte så domfelte etter fornærmede til toalettet hvor sistnevnte sto bøyd over vasken for å vaske bort blodet. Uten foranledning tildelte domfelte fornærmede et nytt slag mot ansiktet med knyttet hånd og stor kraft. Fornærmede mistet bevisstheten som følge av slaget og falt i gulvet der han ble liggende i bevisstløs tilstand.

Høyesterett betegner domfeltes atferd som «en alvorlig voldshandling». Særlig trekkes det frem at volden skjedde etter kun en kort replikkveksling, at fornærmede ikke kunne sette seg til motverge og at fornærmede ble påført to harde slag i ansiktet – det siste så kraftig at det i seg selv førte til at fornærmede mistet bevisstheten. Videre fremheves det som spesielt alvorlig at «domfel-

te, etter det første slaget, og etter å ha hatt god anledning til å tenke seg om, forfulgte den synlig blødende og hjelpetrengende fornærmede inn på toalettet og i denne situasjonen ga ham et ytterligere hardt slag».

Som et utgangspunkt for straffastsettelsen antar Høyesterett straffen i slike tilfeller normalt bør være fengsel i 120 dager i saker hvor det dreier seg om flere og harde slag med knyttet hånd mot en persons hode. Det ble også straffen i denne saken.

Også straffnivået for overtredelse av § 229 annet straffalternativ synes å ha blitt skjerpet de siste 20 årene. Rt. 1986 side 743 gjaldt straffastsettelse for en person som hadde tildelt fornærmede flere slag i ansiktet. Dette resulterte i tre brudd i underkjeven, 14 dagers sykehusopphold og ytterligere to måneders sykemelding. Høyesterett omgjorde lagmannsrettens dom på 36 dager betinget fengsel til ubetinget fengsel.

I Rt. 1992 side 920 ble straffen satt til ubetinget fengsel i 75 dager. Domfelte hadde gjort seg skyldig i «grov voldsbruk». Under en fest for medlemmene i en fotballklubb hadde domfelte sparket en av deltakerne i ansiktet med den følge at sistnevnte ble påført brudd i underkjeven, nær kjeveledet, på begge sider. Skadelidte ble arbeidsudyktig i ca. én måned. Videre slo domfelte en annen festdeltaker i ansiktet med knyttet hånd. Angrepet på de to fornærmede ble karakterisert som uprovosert – til tross for at domfeltes voldshandlinger sto i en viss sammenheng med bråk og voldsbruk som hadde oppstått tidligere under festen.

I Rt. 2007 side 1052 gir Høyesterett en generell uttalelse om det alminnelige straffnivået for et knyttneveslag som førte til brudd i nesen og ansiktsskjelettet samt hjernerystelse. Høyesterett uttaler her at «[k]nyttneveslaget som domfelte ga fornærmede, og som er henført under straffelovens § 229 annet straffalternativ, skulle normalt ha medført en ubetinget fengselsstraff i området 90–120 dager».

Det er vanskelig å danne seg et entydig bilde av straffnivået for overtredelse av § 229 tredje straffalternativ. Dette henger sammen med at dette straffalternativet favner om svært mange grader av voldsutøvelse og skadefølger. I tillegg kommer at det knapt finnes avgjørelser av Høyesterett som omhandler den type vold departementet ønsker skjerpet straff for. Departementet har derfor blant annet funnet det hensiktsmessig også å vise til en avgjørelse fra Borgarting langmannsrett for å illustrere den type vold det ønskes skjerpet straff for.

En avgjørelse fra Borgarting langmannsrett (LB-2007-152868) gjaldt to gutter som uten foranledning bestemte seg for «å ta» fornærmede. De fulgte etter ham, og uten forvarsel tildelte den ene domfelte fornærmede et hardt slag i ansiktet. Den andre domfelte sparket så fornærmede – trolig mot hodet. De domfelte forlot så fornærmede, men kom tilbake til ham etter at fornærmede hadde ropt til dem: «Dere vet ikke hvem dere koddet med!». Fornærmede ble så angrepet på nytt, ved først å bli sparket, og mens han lå nede satte den ene domfelte over brystet hans og tildelte ham en rekke kraftige slag mot hodet. Deretter forlot de fornærmede livløs.

Voldsutøvelsen førte til en relativt alvorlig hjerneskada, og en rekke andre somatiske og psykiske lidelser som på ulike måter har redusert fornærmedes livskvalitet. Under henvisning til de betydelige skadene, at voldsutøvelsen startet helt uprovosert og Høyesteretts veiledning i Rt. 2007 side 1465, uttalte lagmannsretten at straffen i utgangspunktet bør være fengsel i ca. tre og et halvt år.

Høyesterettsavgjørelsen lagmannsretten viser til, Rt. 2007 side 1465, gjaldt det Høyesterett betegner som «to tilfeller av uprovosert, ekstremt brutal og uforståelig vold». De domfelte hadde overfalt en ukjent mann som kom gående mot dem. Da fornærmede var få meter fra å passere de domfelte, sprang den ene domfelte fram og sparket fornærmede. Mens fornærmede lå nede, sparket og trampet de domfelte gjentatte ganger på fornærmedes hode. Høyesterett fremhever at de domfelte hadde utført voldshandlingen «i godt humør, og fornøyde med seg selv hadde de forlatt den fornærmede liggende hjelpeløs og bevisstløs på gaten», som førstvoterende uttrykker det.

Tre kvarter senere utøvet de domfelte på nytt grov vold ved at de etter noe munnhuggeri løp og innhentet en annen, for så å tildele ham minst to harde slag med knyttet neve i munnpartiet. Mens fornærmede lå nede sparket og trampet den ene domfelte på fornærmedes hode og overkropp en rekke ganger. De domfelte forlot også denne fornærmede hjelpeløs og bevisstløs på gaten, mens de selv «beholdt sitt gode humør», som det heter i avgjørelsen.

Begge de fornærmede ble meget hardt skadet, og skadene har gitt dem en vesentlig og varig reduksjon i livskvaliteten.

Av betydning for straffastsettelsen uttaler Høyesterett at det dreier seg om meget alvorlig vold, som var uprovosert og begått mot forsvarsløse personer. Videre fremheves at det var snakk

om svært rå og brutal vold som ble begått av to i fellesskap, og at de forlot de fornærmede i hjelpe-løs tilstand. Straffeloven § 232 ble gitt anvendelse.

Når det gjelder straffnivået for vold av en slik karakter, uttaler Høyesterett at det er vanskelig å finne rettspraksis som er så parallell at det kan gi særlig veiledning om hva som er riktig straffnivå. Men som et utgangspunkt mente Høyesterett at straffen bør ligge på ca. 6 år for den som utøvet den groveste volden, og ca. 5 og et halvt år for den andre. I saken ble straffen satt lavere for begge blant annet fordi saken hadde tatt meget lang tid.

I Rt. 2009 side 1423 ble domfelte funnet skyldig i overtredelse av § 229 tredje straffalternativ, jf. § 232. Om de faktiske forhold relevante for straffastsettelsen uttaler Høyesteretts (avsnitt 10–13):

«Domfelte stakk fornærmede i brystet med en kniv. Knivstikket gikk inn i hjerteposen og hjertekamrene, og fornærmede døde av forblødning etter kort tid. Domfelte var på dette tidspunkt knapt atten og et halvt år gammel, mens fornærmede var omtrent ett år yngre. Det som skjedde denne søndag formiddagen, hadde sin bakgrunn i en konflikt mellom de to ungdommene kvelden i forveien. Fornærmede hadde da drukket alkohol og opptrådte svært aggressivt. Dette hadde blant annet resultert i en slåsskamp med domfelte. Slåssingen ble stanset av de øvrige festdeltakerne, og de to avtalte å » gjøre opp » neste dag.

Ut på søndag formiddag hadde domfelte og fornærmede kontakt med hverandre og avtalte å møtes litt senere på et angitt sted. Domfelte tok da med seg en kniv, angivelig for å skremme fornærmede om det ble nødvendig. Da de møttes, viftet domfelte med kniven. Fornærmede begynte å løpe, og domfelte fulgte etter ham med kniven i hånden. De løp frem til en lekkeplass i et boligområde hvor det kom til håndgemeng uten at kniven ble brukt. Venner og beboere i området, som delvis fulgte det som skjedde på noen avstand, forsøkte å roe ned situasjonen.

Da domfelte var i ferd med å forlate stedet, ropte fornærmede nye skjellsord til ham. Domfelte snudde seg deretter og gikk tilbake. Fornærmede kastet en barnesykkel mot ham. Domfelte stakk da fornærmede i brystet med kniven, som hadde et 14 cm tynt blad. Knivstikket hadde retning ovenfra og nedover og gikk mellom to ribben.

Høyesterett uttrykker «tvil om straffen burde være satt noe høyere enn det lagmannsretten har

gjort», men kom til at det «må være forsvarlig å forkaste anken» (avsnitt 20). Lagmannsretten straffastsettelse til fengsel i 4 år og 6 måneder ble således stående.

Straffeloven § 231 setter straff for grov legemsbeskadigelse, det vil si påføring av «betydelig skade», jf. § 9. Også for denne bestemmelsen er det vanskelig å si noe entydig om straffnivået. Igjen har man å gjøre med et straffebud som setter straff for voldshandlinger av til dels ulik grad av straffverdighet. Enkelte avgjørelser kan imidlertid tjene som eksempel på voldslovbrudd departementet ønsker skjerpet straff for.

Avgjørelsen inntatt i Rt. 1997 side 1003 gjaldt såkalt kraftig, stump ytre vold. Hendelsesforløpet startet da den fornærmede og den domfelte sto i samme busskø. Det kom til krangling mellom dem da domfelte spurte om penger til bussbillett. Det utspant seg også uenighet inne på bussen. Den domfelte som egentlig skulle videre med bussen, gikk av på samme holdeplass som fornærmede og sa han nå kunne ta ham siden de var alene. Den fornærmede prøvde å komme seg unna, men den domfelte løp etter, nådde ham igjen og slo ham med knyttet neve i ansiktet. Fornærmede falt og fikk knusningsskader på venstre side av hodet, og store skader på høyre side av og inne i hodet. Fornærmede ble forlatt bevisstløs på fortauet. Domfelte fant lommeboken hans, stjal kr. 6000, og løp bort. Den fornærmede var livstruende skadet, og ville antakelig ha omkommet om han ikke omgående var tatt under behandling. Konsekvensene er blitt meget alvorlige (varig invalidisert). Balanseevnen er svekket, følsomheten på høyre side nedsatt, han har epileptiske anfall og en rekke psykiske plager. Hans intellektuelle funksjoner, aktivitetsutfoldelse og livskvalitet er betydelig redusert.

Høyesteretts flertall fant at omstendighetene i saken ikke bør karakteriseres som særdeles skjerpende, jf. § 232, og mente straffen passende kunne settes til fengsel i 3 år og 3 måneder.

I det øvre sjiktet av voldslovbrudd pådømt etter § 231 finner man sakene som ligger nær opp til forsettlig drap. For et voldslovbrudd som etter Høyesteretts syn lå i dette området, ble straffen satt til fengsel i 7 år, jf. Rt. 1990 side 654. Saken gjaldt et grovt tilfelle av meningsløs, uprovosert vold, som var rettet mot en gammel kvinne, etter at domfelte hadde brutt seg inn i hennes hjem. Den fornærmede ble funnet bevisstløs, og døde fire uker senere uten å ha gjenfunnet bevisstheten.

6.4.2 Departementets vurdering

Departementet mener straffnivået for overtredelse av § 229 første straffalternativ er for lavt. Det foreslås derfor å heve den øvre strafferammen til fengsel inntil 4 år. I tillegg ønskes det en skjerping av normalstraffnivået innenfor strafferammen. Straffen for overtredelsene av § 229 første straffalternativ varierer i dag fra fengsel i 30 (jf. til illustrasjon Rt. 2006 side 1298 og Rt. 2006 side 382) til 120 dager (jf. til illustrasjon Rt. 2007 side 37). For legemsbeskadigelser som i dag ligger i det nedre sjiktet av § 229 første straffalternativ, bør straffen i utgangspunktet være fengsel i 60 dager, men straffen for legemsbeskadigelser som ligger i grenseområdet mot annet straffalternativ, bør i utgangspunktet straffes med fengsel i 6 måneder.

Straffnivået for overtredelse av § 229 annet straffalternativ er også for lavt. For å skjerpe straffen foreslås det derfor å heve den øvre strafferammen til fengsel inntil 8 år. I tillegg ønskes det en skjerping av normalstraffnivået innenfor strafferammen. Gjennomgåelsen av straffutmålingspraksis viser at straffen for en ordinær overtredelse av § 229 annet straffalternativ ligger i området fengsel i 90 til 120 dager for uprovosert vold i form av knyttneveslag mot fornærmedes hode, jf. punkt 6.4.1. Straffen for tilsvarende handlinger bør i utgangspunktet ikke ligge under 6 måneder ubetinget fengsel.

Også straffnivået for overtredelse av § 229 tredje straffalternativ er for lavt. Det foreslås derfor å heve den øvre strafferammen til 10 år. I tillegg ønskes det en skjerping av normalstraffnivået. Det er imidlertid vanskelig å angi et generelt straffnivå for overtredelser av § 229 tredje straffalternativ, da dette alternativet spenner svært vidt og det knapt finnes avgjørelser av Høyesterett om den type voldsutøvelse departementet ønsker skjerpet straff for. Departementet har derfor funnet det mest hensiktsmessig å ta utgangspunkt i tre avgjørelser for å antyde ønsket straffskjerping.

Et tilfelle av helt uprovosert vold hvor fornærmede påføres betydelige skader slik som illustrert ved avgjørelsen fra Borgarting lagmannsrett (LB-2007-152868), jf. punkt 6.4.1, er etter departementets oppfatning så alvorlig at straffen i utgangspunktet bør være ubetinget fengsel i 5 år.

For det tilfellet man har å gjøre med meget grove overtredelser av § 229 tredje straffalternativ, slik som illustrert ved saksforholdet i Rt. 2007 side 1465, bør straffen etter departementets syn i utgangspunktet være ubetinget fengsel i 8 år for

den groveste volden og 7 år for den andre som deltok i voldslovbruddet.

Etter departementets oppfatning bør straffen for en tilsvarende handling som i Rt. 2009 side 1423, i utgangspunktet ikke være under fengsel i 7 år.

Straffnivået for forsettlig betydelig skadeforvoldelse (§ 231) er etter departementets oppfatning for lavt. For å skjerpe straffen for denne type voldslovbrudd, foreslås det å heve minstestrafen fra fengsel i 2 til 3 år. I tillegg ønskes det en skjerping av normalstraffnivået. For et tilsvarende saksforhold som illustrert ved avgjørelsen inntatt i Rt. 1997 side 1003, jf. Punkt 6.4.1, bør straffen etter departementets oppfatning i utgangspunktet være fengsel i 6 år.

Straffeloven § 231 omfatter også de voldshandlinger som ligger nært opp til forsettlig drap. Ved straffastsettelse for et slikt tilfelle, for eksempel illustrert ved hendelsesforløpet i Rt. 1990 side 654, bør straffen etter departementets syn i utgangspunktet ligge i området fengsel i 8 til 9 år.

Ofte begås uprovoserte voldshandlinger av unge personer, se til illustrasjon Rt. 2009 side 1289, Rt 2004 side 804 og Rt. 2002 side 742. I de tilfeller man står overfor legemsbeskadigelser som det i forslaget her ønskes skjerpet straff for, begått av personer over 18 år, mener departementet at det klare utgangspunktet er at det skal reageres med ubetinget fengsel. Det skal mye til for at ung alder skal kunne begrunne at deler av reaksjonen gjøres betinget eller at det benyttes en alternativ reaksjon i form av for eksempel samfunnsstraff.

6.5 Drap

6.5.1 Gjeldende rett

Den nedre strafferammen for drap er fengsel i minst 6 år og den øvre strafferammen er i utgangspunktet 15 år, jf. §§ 233 og 17 første ledd bokstav a. I medhold av § 233 annet ledd heves den øvre strafferammen til fengsel inntil 21 år når drapet er begått med overlegg, når drapet er begått for å lette eller skjule en annen forbrytelse, hvis gjerningsmannen ved drapet prøver å unndra seg straffen for en annen forbrytelse, dersom det dreier seg om et gjentakelsestilfelle eller hvis det foreligger særdeles skjerpende omstendigheter.

Straffene for forsettlig drap er skjerpet siden begynnelsen av 1990-tallet. Det alminnelige straffnivået lå rundt år 1990 i området 7 til 8 år fengsel, jf. til illustrasjon Rt. 1989 side 783 (8 år), Rt. 1993

side 803 (8 år) og Rt. 1994 side 690 (7 år). Selv om det ikke foreligger noen høyesterettsavgjørelser som klart indikerer det, er det grunn til å anta at straffnivået lå noe høyere rundt år 2000. Skjerpingen av straffnivået for forsettlig drap har fortsatt også utover 2000-tallet, jf. Rt. 2004 side 787 og Rt. 2005 side 1782. I sistnevnte avgjørelse uttaler Høyesterett at «[v]ed utmålingen av straff nevner jeg først at Høyesterett i senere år har skjerpet straffene for forsettlige drap, jf. Rt. 2004 side 787 avsnitt 14. Utmålingen av straff i flere saker om drap underbygger dette».

I Rt. 2007 side 1253 var Høyesterett mer konkret i angivelsen av det alminnelige straffnivået for et «ordinært» drap – altså et drap hvor det ikke foreligger særskilte formildende eller skjerpende omstendigheter. Saken gjaldt straffastsettelse for drap av samboer og hennes datter, jf. § 233 første ledd. Hendelsesforløpet var i korte trekk at det i flere år hadde det vært et konfliktfylt forhold mellom domfelte og samboerens datter. Da domfelte og samboeren kom hjem, etter å ha drukket noe alkohol, satt samboerens datter foran TV-en. Datteren brukte kjeft på domfelte hver gang han passerte mellom henne og TV-en. Han ble mer og mer ergerlig på henne. Det kom så til uenighet om hvor domfelte skulle sove. Datteren foreslo at han kunne sove på en feltseng i vindfanget – hvor temperaturen var nærmere frysepunktet. Domfelte ble rasende over forslaget. Han fant frem en revolver han hadde liggende, ferdig ladet med fem skudd, og skjøt to skudd mot henne i vilt raseri. Begge skuddene var umiddelbart dødelige. Samboeren hørte skuddene, og kom fra et tilstøtende rom. Domfelte skjøt da to skudd mot henne. Hun døde umiddelbart av skuddskadene i hodet.

I forbindelse med straffastsettelsen uttaler Høyesterett:

«Med unntak for domfeltes tilståelse, som jeg kommer tilbake til, kan jeg ikke se at de i denne saken er særlige forhold – verken av formildende eller skjerpende karakter – som bør påvirke straffutmålingen. Dersom domfelte ved anledningen bare hadde tatt livet av en av de omkomne, antar jeg at straffen ville blitt utmålt til omkring 10 års fengsel.»

Straffen ble satt til fengsel i 15 år.

Lagmannsrettspraksis illustrerer også at straffen for drap i dag ligger i området 10 år ubetinget fengsel, jf. LH-2006-50819 og LB-2007-24257.

I medhold av § 233 annet ledd heves den øvre strafferammen til fengsel inntil 21 år i nærmere bestemte tilfeller, jf. ovenfor. På grunn av store va-

riasjoner mellom de enkelte sakene, særlig på grunn av individuelle forhold, er det vanskelig å anslå et alminnelig straffnivå for overtredelse av § 233 annet ledd utover å antyde at det ligger i området fengsel inntil 14 til 18 år, jf. til illustrasjon Rt. 2004 side 750 og Rt. 2005 side 1782.

6.5.2 Departementets vurdering

Til tross for at straffen for forsettlig drap de siste 20 årene er skjerpet, foreslår departementet, i tråd med målsetningen i Soria Moria-erklæringen om økt straff for drap, at minstestraften økes fra 6 til 8 år og at normalstraffnivået skjerpes ytterligere.

Straffen for drap begått uten at det gjør seg gjeldende særlig formildende eller skjerpende omstendigheter, ligger i dag på fengsel i rundt 10 år, jf. Rt. 2007 side 1253. Dette mener departementet er for lavt når man ser hen til at drap er det mest alvorlige voldslovbruddet, og at straffen for andre grove voldslovbrudd bør skjerpes betydelig. Etter departementets oppfatning bør straffen for «ordinære» drap i utgangspunktet ikke settes under 12 år.

For drap hvor det gjør seg gjeldende straffskjerpende omstendigheter, vil det bero på en konkret vurdering i hvilken grad de skal påvirke straffastsettelsen. Sentrale momenter for denne vurderingen vil blant annet være om drapet er begått på en graverende måte, var planmessig utført, ble begått for å lette eller skjule et annet lovbrudd, eller ble begått for å unndra seg straff for et annet lovbrudd. Ved straffastsettelse for drap hvor det gjør seg gjeldende straffskjerpende omstendigheter, vil straffutmålingspraksis knyttet til § 233 første og annet ledd gjøre seg gjeldende. Dette straffnivået sammenholdt med en tilsvarende straffskjerping som for «ordinære» drap, vil danne et utgangspunkt for straffastsettelsen. En tilsvarende tilnærming kan legges til grunn ved straffastsettelse hvor formildende omstendigheter gjør seg gjeldende.

6.6 Kjønnsslemlestelse

Strafferammene for kjønnsslemlestelse er henholdsvis fengsel inntil 3, 6 og 8 år beroende på lovbruddets grovhet, jf. lov 15. desember 1995 nr. 74 om Forbud mot kjønnsslemlestelse (kjønnsslemlestesloven) § 1. På samme måte som for andre

voldslovbrudd, ønsker departementet en skjerping av straffen for kjønnslemlestelse.

Departementet foreslår å heve de øvre straffesammene til fengsel inntil henholdsvis 4, 8 og 10 år. Når det gjelder normalstraffnivået, er det vanskelig å si noe om dette så lenge det ikke foreligger rettspraksis om kjønnslemlestelse. Det er således også vanskelig å vise til typetilfeller hvor straffen bør skjerpes. Departementet mener imidlertid at kjønnslemlestelse bør straffes noe stren-

gere enn en tilsvarende legemsbeskadigelse. Lovbruddets karakter og de ytre omstendigheter som normalt sett antas å være knyttet til slike lovbrudd – typisk ved at det er tale om yngre jenter i en kulturell pressituasjon – tilsier at straffreaksjonen bør være særlig streng. Kjønnslemlestelse vil dessuten ofte ha karakter av å være fysiske overgrep mot barn. Det er da viktig med et straffnivå som gjenspeiler behovet for et særskilt vern i slike situasjoner.

7 Økonomiske og administrative konsekvenser

Lovforslagene i proposisjonen her vil ikke ha nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser. Forslagene vil riktignok medføre at det for seksuallovbrudd og voldslovbrudd utmåles strengere straff enn i dag. Likevel er det grunn til å anta at det samlede omfang fullbyrding av ubetinget fengselsstraff ikke vil øke i årene fremover. For andre lovbrudd skjer det en utvikling i retning av økt bruk av andre reaksjoner enn ubetinget fengsel. Det antas således at mer bruk av

blant annet samfunnsstraff, rusrelaterte programmer og elektronisk kontroll vil veie opp for det økte behovet for fullbyrding av ubetinget fengselsstraff som følge av forslaget her. Videre antas det at forslagene ikke vil kreve ressurser til opplæring eller tilpassning av datasystemer. Alle eventuelle merutgifter som følger av lovforslagene i proposisjonen vil bli dekket innenfor gjeldende budsjetttrammer.

8 Merknader til de enkelte bestemmelsene

8.1 Lov 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven)

Til § 192 annet ledd

Minstestrafen er hevet til 3 år. Dette understreker alvoret i voldtekter som nevnt i § 192 annet ledd bokstav a–b og må ha konsekvenser for straffutmålingen utover den straffen som minimum skal utmåles, jf. også justiskomiteens uttalelse i Innst. O. nr. 72 (2004–2005) side 29, om at det kun er de minst alvorlige handlingene som er omfattet av gjerningsbeskrivelsen som skal ilegges minstestrafen. Normalstraffnivået for voldtekter som rammes av minstestrafen, bør ikke være under fengsel i 4 år. Dette gjelder for alle voldtekter – uavhengig av hvilket alternativ i § 192 fjerde (bokstav a, b eller c) som kommer til anvendelse. Med normalstraffnivå menes straffnivået i saker hvor det verken foreligger særlige skjerpende eller formildende omstendigheter. Det klare utgangspunktet er at straffen skal være ubetinget. Bare unntaksvis, når det foreligger særlige formildende omstendigheter, kan det være aktuelt å gjøre deler av straffen betinget.

Der det foreligger skjerpende omstendigheter, må straffnivået heves ytterligere. I slike saker bør straffnivået ikke være under fengsel i 5 år. At voldtekten er begått overfor en mindreårig, skal være et klart straffskjerpende moment.

Ved gjentakelse eller grove voldtekter hvor minstestrafen kommer til anvendelse, bør normalstraffnivået ikke være under fengsel i 5 år. Det klare utgangspunktet er at straffen skal være fullt ut ubetinget.

Om de nærmere retningslinjer for straffnivået, se punkt 5.1.2.3 foran.

Til § 193 første ledd

Den øvre strafferammen er hevet til fengsel inntil 6 år. Synspunktene på og skjerpningen av straffnivået for voldtekt, se punkt 5.1.2.1 bør ha betydning for straffnivået også for forhold som nevnt i § 193.

Til § 194 første ledd

Den øvre strafferammen er hevet med ett år til fengsel inntil 6 år. Synspunktene på og skjerpningen av straffnivået for voldtekt, se punkt 5.1.2.1 bør ha betydning for straffnivået også for forhold som nevnt i § 194.

Til § 195 første ledd

Minstestrafen er hevet til 3 år. Normalstraffnivået for voldtekt til samleie av barn under 14 år skal være godt over minstestrafen. I punkt 5.4.2.3 er det gitt anvisning på et normalstraffnivå på fengsel i 4 år der det ikke foreligger spesielle skjerpende eller formildende omstendigheter. Det klare utgangspunktet er at straffen skal være ubetinget. Foreligger det skjerpende omstendigheter, må straffnivået skjerpes ytterligere.

Til § 196 første ledd

Den øvre strafferammen er hevet til fengsel inntil 6 år. Synspunktene på og skjerpningen av straffnivået for voldtekt, se punkt 5.1.2.1 bør ha betydning for straffnivået også for forhold som nevnt i § 194.

Til § 219

Den øvre strafferammen er hevet til fengsel inntil henholdsvis 4 og 8 år. I tillegg foreslås det skjerpning av straffnivået, se generelt punkt 6.2.2. Generelt bør normalstraffnivået ligge noe over straffnivået for sammenlignbare voldslovbrudd. Særlig gjelder dette hvor mishandlingen har skjedd overfor barn. Hvor mishandlingen har skjedd overfor barn, skal det svært mye til for at fengselsstraffen ikke gjøres ubetinget. Det samme gjelder langt på vei hvor andre enn barn er fornærmet.

Til § 228

Den øvre strafferammen er hevet til 1 år. Det vises til punkt 6.3.2 om bakgrunnen for dette. Det foreslås ingen endring i den tradisjon og praksis

som er etablert om reaksjonens art og omfang, med mindre kroppskrenkelsen befinner seg i grenseområdet mot kroppsskade. For de sistnevnte tilfelle ønskes det skjerpet straff, jf. punkt 6.3.2.

Den øvre strafferammen for overtredelse av annet ledd er hevet til fengsel inntil 4 år. Straffnivået for grove kroppskrenkelser er skjerpet de siste 20 årene, men departementet legger opp til en ytterligere skjerping jf. punkt 6.3.2, fortrinnsvis for den form for vold som man finner i saksforholdet i Rt. 1996 side 50.

Ofte begås alvorlige voldshandlinger av unge personer, se til illustrasjon Rt. 2009 side 1289, Rt. 2004 side 804 og Rt. 2002 side 742. I de tilfeller man står overfor typiske voldshandlinger som det i forslaget her ønskes skjerpet straff for, begått av lovbrutere over 18 år, mener departementet det er grunn til å vurdere tilbakeholdenhet med å la ung alder begrunne at store deler av reaksjonen gjøres betinget eller at det benyttes en alternativ reaksjon i form av for eksempel samfunnsstraff.

Til § 229

Den øvre strafferammen for overtredelse av første straffalternativ er hevet til fengsel inntil 4 år. I tillegg foreslås det en skjerping av normalstraffnivået, jf. punkt 6.4.2.

Den øvre strafferammen for overtredelse av annet straffalternativ er hevet til fengsel inntil 8 år. Også for overtredelse av annet straffalternativ ønskes det en heving av normalstraffnivået. Se punkt 6.4.2 for en nærmere redegjørelse og illustrasjon av typetilfeller det ønskes skjerpet straff for.

Den øvre strafferammen for overtredelse av tredje straffalternativ er hevet til fengsel inntil 10 år. Det ønskes også en heving av normalstraffnivået for overtredelse av tredje straffalternativ, jf. punkt 6.4.2.

Ofte begås uprovoserte voldshandlinger av unge personer, se til illustrasjon Rt. 2009 side 1289, Rt. 2004 side 804 og Rt. 2002 side 742. I de tilfeller man står overfor legemsbeskadigelser som det i forslaget her ønskes skjerpet straff for, begått av personer over 18 år, mener departementet at det klare utgangspunktet er at det skal reageres med ubetinget fengsel. Det skal mye til for at ung alder skal kunne begrunne at deler av reaksjonen gjøres betinget eller at det benyttes en alternativ reaksjon i form av for eksempel samfunnsstraff.

En straffeprosessuell konsekvens av at den øvre strafferammen i tredje straffalternativ er he-

vet til fengsel inntil 10 år, er at det kan benyttes ekstraordinære etterforskningsmetoder, jf. straffeprosessloven § 216 a flg.

Til § 231

Minstestrafen er hevet fra fengsel i 2 til 3 år og i tillegg ønskes det en skjerping av normalstraffnivået, jf. punkt 6.4.2.

Til § 233

Minstestrafen er hevet fra fengsel i 6 til 8 år. Når det gjelder straffutmåling, foreslås det skjerpet straff for drap, jf. punkt 6.5.2. Straffen for drap begått uten at det gjør seg gjeldende særlig formildende eller skjerpene omstendigheter, ligger i dag rundt 10 år, jf. Rt. 2007 side 1253. Etter departementets syn bør straffen for «ordinære» drap ikke settes under 12 år.

For drap hvor det gjør seg gjeldende straffskjerpene omstendigheter, vil det bero på en konkret vurdering i hvilken grad straffskjerpene omstendigheter skal påvirke straffastsettelsen. Sentrale momenter i denne vurderingen vil blant annet være om drapet ble begått på en særlig graverende måte, med overlegg eller var planmessig utført, om det ble begått for å lette eller skjule et annet lovbrudd, eller ble begått for å unndra seg straff for et annet lovbrudd. Ved straffastsettelse for drap hvor det gjør seg gjeldende straffskjerpene omstendigheter, vil straffutmålingspraksis knyttet til § 233 første og annet ledd være et utgangspunkt som må justeres oppover i samme forhold som ved straffskjerpningen for drap hvor det ikke gjør seg gjeldende særlige formildende eller skjerpene omstendigheter.

8.2 Lov 15. desember 1995 nr. 74 om forbud mot kjønnslemlestelse (kjønnslemlestelsesloven)

Til § 1

Den øvre strafferammen i første straffalternativ er hevet til fengsel inntil 4 år, og den øvre strafferammen i annet og tredje straffalternativ er hevet til fengsel inntil henholdsvis 8 og 10 år. I tillegg ønskes straffnivået for kjønnslemlestelse skjerpet i tilsvarende grad som for legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse, jf. punkt 6.6.

En straffeprosessuell konsekvens av at den øvre strafferammen i tredje straffalternativ er he-

vet til fengsel inntil 10 år, er at det kan benyttes ekstraordinære etterforskningsmetoder, jf. straffeprosessloven § 216 a flg.

8.3 Lov 20. mai 2005 nr. 28 om lov om straff (straffeloven)

Til § 156

Første ledd annet punktum er sløyfet som følge av en inkurie. Straff for å forulempe offentlig tjenestemann under utføring av tjenesten i form av skjellsord eller annen utilbørlig atferd, straffes etter annet ledd.

Til § 272

I første ledd er «betydelig» tatt bort slik at det bare står «skade» igjen. Dersom bare «betydelig skade» er med i oppregningen, kan det gi inntrykk av at mindre skader ikke er av betydning i vurderingen av om kroppskrenkelsen er grov. All skade er relevant i denne vurderingen, og betydning av dette momentet beror på skadens omfang.

I første ledd annet punktum er bokstav f tilføyd. Bruk av kniv eller annen særlig farlig red-

skap er et så praktisk viktig moment at det bør fremgå uttrykkelig i oppregningen.

Lovendringene er basert på innspill fra høyesterettsdommer Magnus Matningsdal i henvendelse til justiskomiteen 21. mai 2009.

Til § 282

I bokstav a og b er «tidligere ektefelle» tilføyd. I tillegg er det gjort endring i bokstav b slik at slektninger i nedstigende linje er omfattet. Personkretsen som nå er tilføyd i bokstav a og b kom inn i straffeloven 1902 ved lov 21. desember 2005 nr. 131, men ble utilsiktet utelatt ved videreføringen i straffeloven 2005.

Justis- og politidepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerpet straff for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd).

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerpet straff for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd)

I

I straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 gjøres følgende endringer:

§ 192 annet ledd skal lyde:

Straffen er fengsel i minst 3 år dersom

- a) den seksuelle omgang var samleie, eller
- b) den skyldige har fremkalt en tilstand som nevnt i første ledd bokstav b for å oppnå seksuell omgang.

§ 193 første ledd skal lyde:

Den som skaffer seg eller en annen seksuell omgang ved misbruk av stilling, avhengighetsforhold eller tillitsforhold, straffes med fengsel inntil 6 år.

§ 194 første ledd skal lyde:

Den som har seksuell omgang med noen som er innsatt eller plassert i anstalt eller institusjon under kriminalomsorgen eller politiet eller i institusjon under barnevernet, og som der står under vedkommendes myndighet eller oppsikt, straffes med fengsel inntil 6 år.

§ 195 første ledd annet punktum skal lyde:

Dersom den seksuelle omgangen var samleie, er straffen fengsel i minst 3 år.

§ 196 første ledd skal lyde:

Den som har seksuell omgang med barn under 16 år, straffes med fengsel inntil 6 år

§ 219 første og annet ledd skal lyde:

Den som ved å true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke, grovt eller gjentatt mishandler

- a) sin tidligere eller nåværende ektefelle,
- b) sin eller tidligere eller nåværende ektefelles slektning i rett nedstigende linje,
- c) sin slektning i rett oppstigende linje,
- d) noen i sin husstand, eller
- e) noen i sin omsorg

straffes med fengsel inntil 4 år.

Dersom mishandlingen er grov eller fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse, er straffen fengsel inntil 8 år. Ved avgjørelsen av om mishandlingen er grov, skal det særlig legges vekt på om den har vart over lang tid og om det foreligger forhold som nevnt i § 232.

§ 228 første og annet ledd skal lyde:

Den, som øver Vold mod en andens Person eller paa anden Maade fornærmer ham paa Legeme, eller som medvirker hertil, straffes for Legemsfornærmelse med Bøder eller med Fengsel indtil 1 Aar.

Har Legemsfornærmelsen tilfølge Skade paa Legeme eller Helbred eller betydelig Smerte, kan Fængsel indtil 4 Aar anvendes, men indtil 6 Aar, hvis den har Døden tilfølge, eller Skaden er betydelig.

§ 229 skal lyde:

Den, som skader en anden paa Legeme eller Helbred eller hensetter nogen i Afmagt, Bevidstløshed eller lignende Tilstand, eller som medvirker hertil, straffes for Legemsbeskadigelse med Fængsel indtil 4 Aar, men indtil 8 Aar, saafremt nogen Sygdom eller Arbeidsudygtighed, der varer over 2 Uger, eller en uhelbredelig Lyde, Feil eller Skade er voldt, og indtil 10 Aar, saafremt Døden eller betydelig Skade paa Legeme eller Helbred er blevet Følgen.

§ 233 første ledd skal lyde:

Den, som forvolder en andens Død, eller som medvirker dertil, straffes for Drab med Fængsel i mindst 8 Aar.

II

I lov 15. desember 1995 nr. 74 om forbud mot kjønnslemlestelse skal § 1 første ledd lyde:

Den som forsettlig utfører et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller

påfører det varige forandringer, straffes for kjønnslemlestelse. Straffen er fengsel inntil 4 år, men inntil 8 år dersom inngrepet har som følge sykdom eller arbeidsudyktighet som varer over 2 uker, eller en uhelbredelig lyte, feil eller skade er voldt, og inntil 10 år dersom inngrepet har som følge død eller betydelig skade på legeme eller helbred. Medvirkning straffes på samme måte.

III

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om lov om straff (straffeloven) gjøres følgende endringer:

§ 156 første ledd annet punktum strykes.

§ 272 første ledd annet punktum skal lyde:

Ved avgjørelsen av om kroppskrenkelsen er grov skal det særlig legges vekt på om den har hatt til følge sterk smerte, *skade* eller død, og for øvrig om den

- a) har skjedd uten foranledning og har karakter av overfall,

- b) er begått mot en forsvarsløs person,
- c) har karakter av mishandling,
- d) er begått av flere i fellesskap,
- e) er motivert av fornærmedes hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion, livssyn, homofile orientering eller nedsatte funksjons-
evne, eller
- f) *er forøvd ved bruk av kniv eller annet særlig farlig redskap.*

§ 282 bokstav a og b skal lyde:

Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser, alvorlig eller gjentatt mishandler

- a) sin ektefelle *eller tidligere ektefelle*,
- b) sin *eller tidligere eller nåværende ektefelles* slektning i rett nedstigende linje,

IV

Loven trer i kraft straks.
